

VEUS SILENCIADES

Els deportats espanyols en els camps de concentració Nazis

*

Sara Arimany Pau

4t d'ESO

Institut de Gurb

Curs 2020 - 2021

RESUM

Vaig triar aquest tema, ja que m'interessava molt saber més sobre els espanyols en els camps de concentració nazis. El meu objectiu és poder descobrir per què havien empresonat a tants espanyols en els camps de concentració nazis durant la Segona Guerra Mundial. Per fer el treball, primer vaig buscar tota la informació teòrica sobre el tema i després vaig fer dues entrevistes a dos familiars de deportats i que van estar en el camp de concentració de Mauthausen. A partir d'aquí he analitzat els resultats que vaig obtenir amb aquestes entrevistes. Al final del treball, he aconseguit complir amb els objectius anteriorment proposats, ja que he descobert per què van empresonar a la majoria dels espanyols que van anar als camps de concentració.

ABSTRACT

I chose this topic because I was very interested in knowing more about the Spanish in the Nazi concentration camps. My objective is to discover why so many Spanish had been imprisoned in Nazi concentration camps during World War II. To do the job, first I looked for all the theoretical information on the subject, and then I did two interviews with two relatives of deportees and who were in the Mauthausen concentration camp. Then I have analysed the results I obtained with these interviews. At the end of the job, I have managed to meet the previously proposed objectives, because I have discovered why they imprisoned to most of the Spanish who went to the concentration camps.

TAULA DE CONTINGUTS

1.	INTRODUCCIÓ	Pàg. 3
2.	MARC TEÒRIC	Pàg. 5
2.1.	INTRODUCCIÓ	Pàg. 5
2.2.	GUERRA CIVIL ESPANYOLA	Pàg. 6
2.2.1.	Francisco Franco	Pàg. 6
2.2.2.	Guerra Civil	Pàg. 6
2.2.3.	Dictadura Franquista	Pàg. 7
2.3.	SEGONA GUERRA MUNDIAL	Pàg. 8
2.3.1.	Adolf Hitler	Pàg. 8
2.3.2.	Segona Guerra Mundial	Pàg. 8
2.3.3.	Solució Final	Pàg. 10
2.4.	PRESOS ESPANYOLS	Pàg. 10
2.4.1.	Camp d'Argelers	Pàg. 11
2.5.	CAMPS DE CONCENTRACIÓ	Pàg. 11
2.5.1.	Classificació dels presos	Pàg. 14
3.	METODOLOGIA	Pàg. 16
3.1.	Cronograma	Pàg. 19
4.	RESULTATS	Pàg. 20
5.	CONCLUSIONS	Pàg. 29
6.	FONTS DOCUMENTALS	Pàg. 31
7.	ANNEXOS	Pàg. 33
7.1.	CORREUS DE RESPOSTA	Pàg. 33
7.1.1.	Correu de resposta de les associacions	Pàg. 33
7.1.2.	Correu de resposta dels familiars	Pàg. 34
7.2.	ENTREVISTES	Pàg. 35
7.2.1.	Entrevista Carlos Quesada	Pàg. 35
7.2.2.	Entrevista Enric Urraca	Pàg. 40
7.3.	DIARI DE TREBALL RECERCA	Pàg. 47
7.4.	STOLPERSTEINE	Pàg. 51
7.5.	ÍNDEX DE FIGURES UTILITZADES	Pàg. 52
8.	AGRAÏMENTS	Pàg. 53

1. INTRODUCCIÓ

El treball de recerca que presento tracta dels republicans espanyols deportats en els camps de concentració i extermini del règim nazi de Hitler durant la Segona Guerra Mundial. En aquests camps van empresonar a molts deportats espanyols, però fins fa relativament poc no es va començar a investigar què havia passat allà amb tots ells. Tenint en compte que oficialment, i durant tot el conflicte, la postura d'Espanya a la Segona Guerra Mundial havia estat de neutralitat, em va fer preguntar a mi mateixa per quin motiu havien deportat i empresonat a tants espanyols en els camps de concentració nazis. La meua hipòtesi inicial era que els nazis havien empresonat als espanyols per fer treballs en els camps de concentració, amb la finalitat d'ajudar el màxim possible als nazis. Així que creia que més que presoners eren com treballadors. A més vaig pensar que el motiu de deportar a espanyols i no a persones d'altres nacionalitats era perquè devien tenir algun tipus d'aliança entre l'Espanya de Franco i l'Alemanya nazi de Hitler.

Han hagut de passar més de setanta-cinc anys des del final de la Segona Guerra Mundial, perquè es creï un dels registres més complets dels deportats espanyols en els camps de concentració nazis. Durant molts anys moltes de les veus dels deportats que van ser internats en aquells camps de concentració van ser silenciades pel temps i per les circumstàncies, fent que quedessin soterrades en el passat. Amb els anys s'ha anat coneixent cada cop més a aquests deportats, gràcies a familiars i a altres persones que ajudaven a descobrir què va passar amb tots els deportats espanyols descuidats en el temps. Aquestes circumstàncies i aquesta falta d'informació és el que m'ha portat a dur a terme aquest treball. Així, com a objectiu principal del treball, pretenc descobrir els motius i altres informacions més precises d'aquella barbàrie, mitjançant fonts primàries.

Aquest treball consta de diferents apartats. En primer lloc, faig una explicació teòrica introductòria de la Segona Guerra Mundial i la Guerra Civil Espanyola, acompanyada d'una petita biografia dels dos principals dictadors d'aquests fets històrics, coneixement dels principals camps de concentració i els seus presos, i un estudi d'anàlisi del nombre de presos espanyols en cada camp de concentració i extermini nazi. A continuació, s'hi troba el desenvolupament de la metodologia del treball, aquest apartat consta de dues parts. Posteriorment analitzo els resultats de recerca, que consisteix en l'extracció d'informació per mitjà de fonts primàries i, sobretot,

entrevistes. Finalment, tancaré el treball amb una breu conclusió. Per dur a terme el treball, he fet una recerca a internet prèvia per tal d'obtenir els coneixements necessaris per entendre tot el tema principal del treball. He fet el treball de camp que ha consistit a contactar amb associacions per tal d'aconseguir els contactes de familiars de les víctimes del nazisme durant la Segona Guerra Mundial, que posteriorment he entrevistat i extret tota la informació necessària per complir els meus objectius i preguntes prèviament establertes. He entrevistat a dos familiars: a en Carlos Quesada, nebot i net de dos espanyols deportats en el camp de concentració de Mauthausen, i a l'Enric Urraca, nebot d'un deportat també internat en el camp de Mauthausen.

Fer aquest treball ha estat una experiència molt enriquidora que m'ha permès entendre molt més sobre la barbàrie que van viure els deportats espanyols en els camps de concentració del règim nazi. Tots els resultats que he obtingut són molt interessants i sorprenents, amb unes experiències personals explicades per fonts primàries. Per la qual cosa, us convido a llegir-lo i a gaudir d'aquest treball de recerca.

2. MARC TEÒRIC

2.1. INTRODUCCIÓ

El segle XX es caracteritza pels avanços de la tecnologia; medicina i ciència en general; però també es caracteritza per unes grans crisis que van causar efectes com les guerres. Com les dues guerres mundials i a Espanya, la Guerra Civil.

La Segona Guerra Mundial va ser el conflicte més mortífer de la història. Milions de persones, tant soldats com civils, van morir en els sis anys que va durar. Va començar el 1939 i va acabar el 1945.

Va començar per una raó política agressiva i expansionista de les potències feixistes, les anomenades Potències de l'Eix. Aquestes potències estaven formades per Alemanya, Itàlia i el Japó. Aquests batallaven contra els anomenats Aliats, que estaven formats per Gran Bretanya, França, la Unió Soviètica i els Estats Units.

Al principi d'aquesta guerra Alemanya va començar a crear camps de concentració i d'extermini per Europa, però sobretot a Polònia i a Alemanya. En aquests camps hi havia persones procedents de tot Europa, així que també hi havia presoners espanyols. Espanya no estava molt involucrada en la Segona Guerra Mundial, però això no va impedir als alemanys endur-se'ls com a presoners en camps de concentració i extermini durant tota la guerra.

Quan va començar la Segona Guerra Mundial, Espanya acabava de superar la Guerra Civil. La Guerra Civil Espanyola va ser un conflicte bèl·lic i es va considerar el més mortal que Europa occidental havia experimentat des del final de la Primera Guerra Mundial en 1918. La guerra va desplaçar a milions d'espanyols i es van veure obligats a viure en camps de refugiats.

2.2. GUERRA CIVIL ESPANYOLA

2.2.1. Francisco Franco

Francisco Franco va ser un dictador i militar espanyol. Va néixer en Ferrol (A Corunya) en una família marina l'any 1892. Els valors que van marcar la seva personalitat i alguns dels principals trets dels quaranta anys de dictadura que va exercir van ser heretats de la seva mare. Ella va ser una persona extremadament catòlica i conservadora i li va inculcar els valors que més tard el van identificar: puritanisme, moralisme, desinterès pel sexe, per l'alcohol i per les celebracions sumptuoses.

Va anar a una escola militar quan ell tenia dotze anys, l'any 1904 i després de diferents destinacions i missions, l'any 1926 es va convertir en el general militar més jove d'Europa. I el seu ascens militat no va parar. Es va enfrontar a la Revolució d'Astúries comandat per Franco. Aquest enfrontament li va proporcionar notorietat i un avançament de com seria la dictadura franquista.

Franco, d'idees conservadores i defensor de l'ordre i l'autoritat, no confiava en el liberalisme ni en el règim Parlamentari. Després d'algunes conspiracions ordides en les forces militars d'acord amb les seves idees, finalment es va unir a última hora a l'alçament contra la República que havien planejat alguns militars en el juliol de 1936. A la capital, Madrid, el cop d'estat no va tenir èxit, això va portar a començar la Guerra Civil Espanyola, enfrontant republicans i revoltants en un conflicte armat que va durar dos anys i vuit mesos.

2.2.2. Guerra Civil

La Guerra Civil Espanyola va començar el 17 de juliol de 1936, quan Franco i uns quants alts càrrecs militars més van iniciar una revolta per derrotar a la República escollida democràticament. Els esforços inicials dels alçats per iniciar revoltes militars en tot Espanya només es van aconseguir parcialment. En les àrees rurals amb una forta presència política

conservadora o de dretes, les idees de Franco generalment van guanyar. Ells van assumir ràpidament el poder polític. En altres àrees, particularment en ciutats amb polítiques d'esquerres, les revoltes es van trobar amb una forta oposició. Alguns oficials espanyols van ser lleials a la República i es van negar a unir-se a la revolta.

El conflicte espanyol va generar ràpidament un terror mundial que podria explotar una guerra per tot Europa. A l'agost de l'any 1936, més de dues dotzenes de nacions, incloses França, Gran Bretanya, Itàlia, Alemanya i la Unió Soviètica, van firmar un Acord de no-intervenció a Espanya. Els últims tres signataris van violar obertament l'acord, Itàlia i Alemanya van seguir aprovisionant a les forces de Franco, mentre que la Unió Soviètica va proporcionar assessors militars, tancs, avions i altres suplements als republicans.

Finalment, el dia 1 d'abril de 1939, les forces del dictador Francisco Franco, va aconseguir la victòria, a causa de la forta unitat militar amb la qual contava.

2.2.3. Dictadura franquista

Després de la victòria, Franco va liquidar la República implantant un nou ordre polític i proclamant una dictadura de control personal. Un règim autoritari feixista en el mateix nivell que els sistemes de Hitler i Mussolini a Alemanya i Itàlia. Va aplicar les seves ideologies catòliques, unitàries i centristes, estant en contra de les autonomies i diferències culturals entre els diferents territoris del país. Després de la victòria, la llengua catalana va deixar de ser l'idioma oficial a Catalunya. A més es va prohibir l'ús del català en públic, per la qual cosa es va convertir en una llengua tancada a l'àmbit domèstic.

2.3. SEGONA GUERRA MUNDIAL

2.3.1. Adolf Hitler

Com diu a la pàgina web del National Geographic, Adolf Hitler va ser el personatge més influent de la Segona Guerra Mundial. Va néixer el 20 d'abril de 1889, a Braunau am Inn. Hitler, a hores d'ara, encara se'l considera un dels personatges més odiats de la història. Era un pintor frustrat que va saber canalitzar la ràbia i els anhels de tot un país. Se'l considerava un gran orador i un mestre de la propaganda. Ell els hi va parlar als alemanys de la superioritat de la seva raça i del camí que el poble havia de seguir per engrandir el país. Hitler, gràcies als seus discursos, va convertir-se en un líder del Partit Obrer Alemany, transformant-lo en el Partit Nacionalista Alemany. Aquest nou partit estava format per idees nacionalistes, supremacistes, racistes i un fort component antisemita i anti marxista. En el 1923 Hitler va acabar a la presó després d'un fallit cop d'estat. En el seu tancament, va aprofitar per escriure el *Mein Kampf* (la meua lluita), un llibre trasbalsat, d'escassa qualitat literària que acabaria sent l'evangeli del nazisme. Després del seu empresonament, Hitler va tornar a la palestra política i acabaria guanyant l'any 1932 unes eleccions amb majoria simple per declarar-se com a canceller dels alemanys al següent any.

Adolf Hitler va morir el dia 30 d'abril de 1945 en el seu búnquer de Berlín amb cinquanta-sis anys. Hitler es va suïcidar amb un tret d'arma de foc al cap, juntament amb la seva dona Eva Braun, qui va recórrer a l'enverinament amb cianur. D'acord amb el testament i les instruccions verbals de Hitler, aquella tarda els seus cossos van ser portats escales amunt a través de la sortida d'emergència del búnquer, ruixats amb gasolina i incendiats en el jardí de la Cancelleria del Reich.

2.3.2. Segona Guerra Mundial

A conseqüència de la Segona Guerra Mundial van morir 55 milions de persones en tot el món. Va ser el conflicte més gran i destructiu de tota la història. Alemanya va envair Polònia l'1 de setembre de 1939 i així va donar inici a la Segona Guerra Mundial. Alemanya i la Unió Soviètica van negociar un acord. Aquest tenia dues parts: l'acord econòmic que consistia en el fet que

Alemanya entregaria productes manufacturats a canvi de matèria primera soviètica. L'altra part de l'acord era un pacte firmat de no-agressió durant deu anys, en el qual els dos països es van posar d'acord de no atacar a l'altra. Aquest pacte va permetre que Alemanya atacés a Polònia l'1 de setembre de 1939 sense preocupar-se pel fet que la Unió Soviètica interferís. Com a resposta, Gran Bretanya i França li van declarar la guerra a Alemanya. Les forces alemanyes van envair Europa Occidental en la primavera de 1940. Seguidament la Unió Soviètica va ocupar els estats bàltics el juny d'aquell mateix any. Del 10 de juliol al 31 d'octubre de 1940, els nazis van perdre, finalment, una batalla aèria contra Anglaterra, coneguda com la Batalla de Gran Bretanya. El 22 de juny de 1941, els alemanys i els seus aliats van envair la Unió Soviètica incomplint totalment el pacte que els dos havien fet al principi de la guerra.

El maig de 1942, la Reial Força Aèria Britànica va assaltar la ciutat alemanya, Lübeck, amb mil bombardejos, convertint-se en la primera batalla en territori alemany. Durant els tres anys següents, les forces aèries aliades van bombardejar sistemàticament ciutats i plantes industrials de tot el Tercer Reich, la qual cosa l'any 1945 ja havien reduït a runes una bona part de les zones urbanes d'Alemanya.

El 12 de gener de 1945, els soviètics van iniciar una ofensiva alliberant Polònia occidental i obligant a Hongria a rendir-se. A mitjans de febrer del mateix any, els Aliats van bombardejar la ciutat alemanya de Dresden i van assassinar a uns 35 mil civils. El 16 d'abril de 1945, una ofensiva final soviètica va permetre que les seves forces arribessin a Berlín, capital d'Alemanya. El 30 d'abril, mentre les tropes soviètiques avançaven cap a la Cancelleria del Reich, Hitler es va suïcidar. El 7 de maig, Alemanya es va rendir incondicionalment davant dels Aliats occidentals en Reims i el 9 de maig davant dels soviètics a Berlín. La guerra en el Pacífic va acabar a l'agost, immediatament després que els Estats Units llancés bombes atòmiques en les ciutats japoneses d'Hiroshima i Nagasaki; bombardeig que va ocasionar la mort de 120 mil civils. Els japonesos es van rendir formalment el 2 de setembre de 1945.

2.3.3. Solució Final

Cal destacar el pla alemany anomenat la Solució Final. Aquest era una política nazi que consistia a assassinar a tots els jueus d'Europa. L'origen de la Solució Final continua sent desconegut. El que sí que està clar és que el genocidi dels jueus va estar la culminació de la dècada de polítiques nazi sota el règim d'Adolf Hitler. La Solució final es va implementar per etapes. Des del primer moment en el qual el partit nazi va arribar al poder, es van començar a crear reunions i activitats, totes orientades a eliminar als jueus de la societat alemanya. Després de l'inici de la Segona Guerra Mundial, la política antisemita va evolucionar i es va convertir en un pla integral per concentrar i finalment aniquilar a tots els jueus europeus en camps de concentració i d'extermini.

2.4. PRESOS ESPANYOLS

La Guerra Civil i la posterior persecució a republicans van donar com a resultat que alguns milions d'espanyols es desplaressin. Molts van fugir de les àrees de violència d'Espanya per buscar refugi en altres llocs. A Espanya s'estava buscant a tots els republicans, casa per casa per endur-se'ls. Així que moltíssims espanyols van haver de marxar de les seves cases. La majoria van fugir cap a França amb l'esperança de trobar un lloc millor on no hi hagués guerra i seguissin lliures. Però en arribar allà, es trobaven amb camps de refugiats i de presoners. Només alguns països com Mèxic i la República Dominicana van obrir les portes als refugiats espanyols. Quan la Guerra Civil va acabar l'any 1939 amb la victòria de Franco, aproximadament 500.000 republicans espanyols van acabar fugint també cap al sud de França, on molts van ser col·locats en camps de presoners, com Argelers, Gurs, St. Cyprien i Les Milles. Després de la caiguda de França en mans alemanes a en la primavera de 1940, les autoritats nazis van reclutar als Republicans espanyols per fer treballs forçats i van deportar més de 30.000 a Alemanya, on aproximadament la meitat d'ells van acabar en camps de concentració. Aproximadament 7.000 d'ells van anar al camp de Mauthausen, més de la meitat d'ells van morir allà.

2.4.1. Camp d'Argelers

El camp on la majoria dels espanyols anaven a parar a França era el camp d'Argelers, al sud. Allà vivien en unes condicions extremes i inhumanes. Gràcies a unes entrevistes que s'han fet a persones que van viure en aquell camp, expliquen que els primers dies no els hi donaven ni menjar ni aigua. Sense parlar del terrible recorregut que havien de fer fins a arribar a la platja on es trobava el camp de refugiats. Just arribar a la frontera d'Espanya amb França havien de caminar 30 km més fins a arribar a la platja. Al principi la gent feien forats a la sorra, hi posaven una manta i dormien allà, amb l'esquena tocant la sorra humida. Només un temps més tard les autoritats franceses els proporcionarien fusta i estris perquè els mateixos presoners espanyols fabriquessin barracons on almenys es poguessin protegir de la tramuntana, que era una de les més fortes tortures a les quals se sotmetien diàriament. La gent es barallava per agafar les millors fustes i les millors canyes per poder viure amb unes mínimes condicions.

Parlant de la neteja, allà no es podien netejar la roba amb aigua dolça. Ni tan sols es podien netejar a ells mateixos, havien d'anar al mar. La majoria dels cops la gent anava al mar a fer les seves necessitats. La marea s'enduia els excrements, però temps després els tornava al mateix lloc, contaminant tota l'aigua.

2.5. CAMPS DE CONCENTRACIÓ

Els camps de concentració són també coneguts com a camps d'internament i són centres de detenció o confinament. Els nazis els feien servir com a llocs on els dirigents nacionalistes portaven als presos polítics, jueus, gitanos i a persones amb deficiències psíquiques o físiques i inclús a sacerdots de diverses religions. Aquests camps es feien servir primàriament com a centres de detenció i treball. En aquests camps hi havia persones de totes les edats: nens, nenes, joves, adults, vells i velles i fins i tot dones embarassades. A continuació podreu veure a la pàgina 12 després de (*), els camps on van haver-hi més presos espanyols. Com diu a les pàgines web Canal Historia i National Geographic, es calcula aproximadament que en total, van empresonar a uns 9.600 espanyols en els camps de concentració nazis. Segons les dades que van recollir la Generalitat de Catalunya conjuntament amb la Universitat Pompeu Fabra i l'Associació Amical

Mauthausen, d'aquests 9.600, un 5.000 van morir en els camps, van sobreviure uns 4.000 i van desaparèixer més de 400. Segons la pàgina del National Geographic, aquestes són les últimes dades dels deportats espanyols en els diferents camps de concentració nazis.

*

Dachau

El camp de concentració de Dachau va ser el primer camp de concentració de tot el món creat pels nazis. Aquest va ser creat el març de 1933 i es descrivia oficialment com “el primer camp de concentració per a presoners polítics”. Estava situat a uns 16 km al nord-est de Munic. Durant el primer any, el camp disposava d'uns 4.800 presoners i el 1937, el número s'havia elevat a 13.260. Amb el temps també van recloure a altres grups, com testimonis de Jehovà, romanesos, homosexuals i criminals habituals. A principis de 1937, la SS, van fer ús de la mà d'obra dels presoners. Es va iniciar la construcció d'un gran complex d'edificis sobre el camp original. Els presoners van ser obligats a fer aquest treball. La construcció es va acabar oficialment a mitjans d'agost de 1938 i el camp no va tenir cap altre canvi fins a 1945. Dachau va mantenir-se en funcionament durant tot el període del Tercer Reich. S'estima que en aquest camp hi havia més de 700 espanyols.

Mauthausen

El camp de concentració de Mauthausen va ser establert el març de 1938. Es va construir a uns 5 km de la ciutat de Mauthausen, situat al nord-est d'Àustria. La construcció va començar el juliol de 1938 amb un grup de 300 presoners transferits des del camp de Dachau. La primavera de 1944, Mauthausen va arribar a constar de tres seccions principals: Camp I, el camp regular. Camp II, l'àrea de tallers del camp, on els presoners feien treballs forçats per a empreses i projectes de la SS. Camp III, un camp de quarantena construït a principis del 1944 per mantenir als presoners acabats d'arribar aïllats dels altres presoners. A Mauthausen van arribar a empresonar a 7.532 espanyols.

Ravensbrück

El camp de Ravensbrück va ser construït el maig de 1939. Aquest va ser l'únic camp de concentració nazi construït per dones. Estava situat a unes quantes milles al nord de Berlín. Es creu que en aquest camp van passar unes 130.000 dones, on van ser colpejades, obligades a passar gana i a treballar fins a la mort, enverinades, executades i gasejades. En aquest camp de concentració, 170 preses eren espanyoles.

Una de les més conegudes va ser la Neus Català. Ella va ser una política espanyola, membre de la Joventut Socialistes Unificades de Catalunya durant la Guerra Civil Espanyola. Ella va sobreviure al camp de Ravensbrück. El 1939 va travessar la frontera amb 183 nens orfes com a responsable sanitària i va emprendre el dur camí cap a l'exili a França, on es va casar i va col·laborar amb la Resistència. El 1944 va ser deportada al camp d'extermini.

Buchenwald

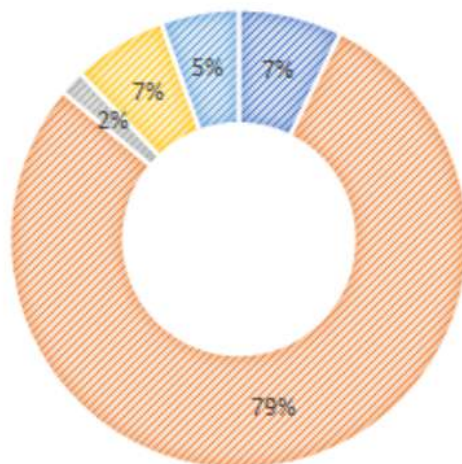
El camp de Buchenwald era un dels camps de concentració més grans establerts pels nazis. El camp va construir-se el 1937 a Alemanya. Buchenwald es va inaugurar per a presoners homes el juliol de 1937. No va ser fins al 1944 que les dones en van formar part. El 1944, van començar amb un programa de variats experiments mèdics en aquest camp. Els experiments es feien a presoners i eren amb virus i malalties contagioses com el tifus. Aquell mateix any, el doctor de les SS Carl Vaernet va començar una sèrie d'experiments amb els quals deia que "curaria" als presoners homosexuals. Van estar empresonades 250.000 persones de tot Europa, de les quals 636 eren persones espanyoles.

Altres camps

Hi havia altres camps de concentració com: Bergen Belsen, Auschwitz, Flossenbürg, Natzweiler, Neuengamme, Stutthof, Sachsenhausen, Gross-Rosen, Aurigny, Guernesey i Neu Bremm. S'estima que en aquests camps de concentració, en total, hi havia uns 526 presoners espanyols.

PRESOS ESPANYOLS

■ Dachau ■ Mauthausen ■ Ravensbrück ■ Buchenwald ■ Altres

2.5.1. Classificació dels presos

Un cop els presoners arribaven al camp que els corresponia, els hi posaven el famós i terrorífic pijama de ratlles. Aquest pijama tothom el portava, però els nazis tenien un sistema per classificar als presos. Aquest sistema consistia a brodar un triangle invertit en els pijames. El color d'aquests triangles variaven en funció del motiu pel qual els havien empresonat.

El color groc els hi posaven en els jueus; el vermell per presoners polítics; el verd per criminals comuns; el blau per emigrants, el lila per testimonis de Jehovà i estudiants lliures de la Bíblia; el rosa per homes homosexuals; i el negre pel qual coneixia com a Gemeinschaftsfremde i Arbeitsscheu, que vindria a ser per persones gitanes, persones amb discapacitats físiques i intel·lectuals, persones amb trastorns mentals, sense sostre, vagabunds, prostitutes, alcohòlics o drogoaddictes... Posteriorment, va sorgir el marró que era exclusivament per persones gitanes.

Normalment a sobre del triangle duïen unes lletres que remarcaven de quin país proveïen. Els espanyols acostumaven a tenir una S o una SP. Aquestes lletres signifiquen la nacionalitat dels presos, en aquest cas volen dir Spanien, que és espanyol en alemany. Com podreu veure a la

fotografia d'aquesta pàgina, la pàgina 15. Ells acostumaven a tenir el blau, ja que es consideraven emigrants, a condició que no fossin polítics, en aquest cas serien de color vermell.

*Triangle que tenien els deportats espanyols en els seus uniformes.
Font: Google.*

3. METODOLOGIA

Per tal d'aconseguir finalitzar aquest treball de recerca, vaig haver de fer diferents activitats a mesura que el meu treball avançava.

En primer lloc, vaig començar amb la tria del tema. Al principi em va costar una mica fer aquest pas i vaig tardar tres setmanes a triar-lo finalment, ja que va haver-hi alguns inconvenients. No sabia si faria el treball sola o amb un grup de tres. Finalment, quan la professora, la Sandra, em va deixar fer-lo sola, vaig triar el tema molt ràpidament i vaig saber que volia investigar què va passar amb els presos espanyols en els camps de concentració nazi, ja que és un tema de la història de les guerres que sempre m'ha interessat molt. Tot i això, no sabia gaire sobre aquest tema, així que vaig començar investigant per internet per tenir alguns coneixements previs.

La segona tasca que havíem de fer era pensar i redactar les preguntes, la hipòtesi i la gran pregunta final del meu treball. Primer vaig començar creant el document i presentant el tema i el títol provisional del treball. Seguidament vaig plantejar-me deu preguntes relacionades amb el tema que em podrien ajudar a entendre'l i poder fer una bona recerca. Després vaig fer una pregunta final, que seia la pregunta general del meu treball de recerca. Vaig pensant-la durant una bona estona, ja que m'interessava que aquella única pregunta, d'una manera o d'un altre, inclogués les altres deu preguntes, encara que fos de manera indirecta. La pregunta final que vaig acabar escollint va ser: "Per què els nazis van empresonar a espanyols en els seus camps de concentració durant la Segona Guerra Mundial?" Vaig pensar que aquesta era la pregunta idònia pel meu treball de recerca, ja que és una pregunta molt oberta que em donaria molt marge d'investigació per tal d'extreure la màxima recerca d'aquest treball. Finalment, vaig redactar una hipòtesi que respongués a la meva pregunta. A la meva hipòtesi sobre per què havien empresonat a tants espanyols els nazis, va ser que els nazis ho havien fet amb la finalitat que els espanyols ajudessin el màxim possible als nazis. Així que creia que més que presoners eren com treballadors. A més vaig pensar que el motiu de deportar a espanyols i no a persones d'altres nacionalitats era perquè devien tenir algun tipus d'aliança entre l'Espanya de Franco i l'Alemanya nazi de Hitler.

El següent document que havia de crear havia de ser els objectius del treball. Aquest apartat consistia a redactar de forma molt resumida els objectius principals del treball de recerca. Els objectius inicials que vaig presentar van ser: saber per què els nazis van empresonar als espanyols i per què a ells; descobrir fins on els van portar, és a dir, saber el recorregut que van fer, i saber si els van portar a tots al mateix camp de concentració; saber petites informacions com la seva alimentació, quanta gent eren, quin tipus de gent hi havia...; i descobrir personalment com va ser la durada i les condicions d'aquells presoners espanyols en els camps de concentració.

Finalment va arribar el moment de la recerca per internet sobre el nostre treball de recerca. Vaig estar onze setmanes en total per fer el marc teòric. Podria haver estat molt menys redactant-lo, però vaig tenir algun contratemps que va fer la durada d'aquest apartat el doble del que hauria tardat a fer-lo. Al principi vaig començar buscant els orígens de tot el tema del meu treball. Vaig voler explicar des del principi fins al final tota la Segona Guerra Mundial, ja que pensava que seria una bona informació pel meu projecte, però quan ja tenia gairebé tot el document del marc teòric acabat, em vaig adonar que tot el document es basava en la Segona Guerra Mundial, amb totes les seves batalles, etc. i no tenia gairebé cap informació sobre els presos espanyols ni els camps de concentració. No m'agradava gents com estava enfocant la recerca d'informació pel marc teòric. Així que vaig parlar amb la professora i vaig decidir que tornaria a fer tot el marc teòric. Per aquest motiu vaig tardar tant a acabar de redactar aquest apartat. Finalment, vaig dividir el marc teòric en: introducció, una breu explicació de la Guerra Civil Espanyola, conjuntament amb una d'en Francisco Franco i la seva dictadura franquista, una explicació resumida de la Segona Guerra Mundial, conjuntament amb la biografia de l'Adolf Hitler i la Solució Final. També vaig fer un apartat dels presos espanyols i un altre amb els camps de concentració, on explicava també la classificació d'aquests. Aquest cop em va agradar molt més com va quedar, hi havia molta més informació sobre el tema que realment m'interessava. D'aquesta manera vaig poder tenir tota la informació prèvia que necessitava per fer el treball de camp del meu treball de recerca.

Mentre anava fent el marc teòric, anava guardant els enllaços de totes aquelles pàgines web que consultava i extreia informació pel meu document. Quan ja no vaig haver de buscar més informació pel marc teòric, vaig començar a redactar de la forma correcta la bibliografia web, és a dir, nomenant el títol de l'article, la data de publicació, lloc web, data de consulta i finalment

adjuntava l'enllaç de la pàgina web. D'aquesta mateixa forma vaig fer el mateix amb els vídeos que anava veient per informar-me. Vaig veure diferents vídeos que professors i altres persones, com per exemple els entrevistats, em recomanaven per veure, ja que m'aniria bé per fer el meu treball. La informació que he extret de tots aquests vídeos no l'he posat en cap part en concret d'aquest treball, ja que aquests vídeos m'anaven bé per establir enllaços entre informacions que tenia i les noves que trobava, però realment em van anar molt bé per acabar d'entendre alguns conceptes i detalls sobre la història del meu treball.

El següent apartat i, per tant, la més important d'aquest treball, era la recerca, és a dir, el treball de camp. Per començar, vaig pensar què podia fer de recerca amb el meu tema. Des d'un principi jo volia fer entrevistes a persones que tinguessin algun familiar que hagués estat en algun camp de concentració nazi durant la Segona Guerra Mundial, d'aquesta manera tindria informació de fonts primàries i experiències més properes de l'experiència allà. Però em vaig trobar amb un inconvenient, em donava una mica de coratge parlar directament amb els familiars, ja que pensava que seria una mica brusc a causa de la delicadesa de l'assumpte, així que no sabia ben bé com fer-ho. A més, ja estava tardant molt a decidir què fer així que el temps se'm tirava a sobre. Finalment, una professora em va dir que podia contactar amb associacions per tal que ells passessin les meves preguntes a familiars que ja haguessin contactat anteriorment. Em va semblar molt bona idea i vaig començar a organitzar-me per començar amb l'apartat de recerca. Vaig crear un document on hi havia tota la informació necessària. Vaig buscar les diferents associacions amb les quals podria contactar i enviar les preguntes per a les famílies, al final vaig seleccionar tres de diferents: l'Amical de Mauthausen, l'Associació FFREEE i l'Associació Triangle Blau. Seguidament vaig redactar les preguntes que voldria que els familiars responguessin i simultàniament també vaig redactar el correu que volia que els hi arribessin a les associacions. Després ja vaig poder enviar el correu a les tres associacions, que podreu veure les seves respostes a partir de la pàgina 33, a l'apartat d'annexos. Dues d'elles em van contestar. L'Associació Triangle Blau em va donar un treball ja fet d'un antic deportat espanyol resident a Figueres que un professor d'història havia fet. També em van comunicar que a Figueres havien estat col·locant llambordes commemoratives en memòria de les víctimes del nazisme. Per últim, em va facilitar el contacte de l'Enric Urraca De Diego, nebot del deportat a Mauthausen Juan de Diego. També vaig rebre la resposta de l'Associació de l'Amical de Mauthausen. Aquests em van dir que des de l'associació tenien familiars que contestaven a entrevistes a estudiants, però per

videoconferència. Ells em van proporcionar cinc contactes de familiars d'aquests que atendien a estudiants. Així que finalment vaig redactar un correu per aquests familiars i els hi vaig enviar en els sis contactes que em van donar les associacions i me'n van contestar dos. Els que em van contestar al correu van estar l'Enric Urraca i en Carlos Quesada, que acceptaven fer una entrevista amb mi de forma telemàtica, així que vaig preparar les entrevistes per ells. Vaig fer les entrevistes amb ells en dies diferents i van anar molt bé totes dues, vaig extreure molta informació, i sobretot, experiències i anècdotes personals que ajudaven a comprendre molt millor com va ser estar en el camp de concentració de Mauthausen. Quan ja havia fet les entrevistes, vaig passar-les en escrit i vaig decidir fer-les en un text, ja que vaig pensar que d'aquesta manera seria molt més natural i molt més fàcil de comprendre tota la informació. Podreu veure les entrevistes escrites completes a partir de la pàgina 35, a l'apartat d'annexos.

3.1. CRONOGRAMA

Aquest és el cronograma d'activitats que he fet. En aquest cronograma es pot veure la durada de cada part del treball de recerca. Es pot observar com vaig començar a treballar en aquest projecte la tercera setmana d'octubre i l'he acabat a finals d'abril. He posat en un color més fosc tota la durada de les diferents parts i en un color més clar el moment en el qual vaig donar per finalitzada la tasca. Vaig poder fer aquest cronograma amb el diari de sessions, on explicava a cada classe la tasca que realitzava. Podreu veure el diari a partir de la pàgina 47, a l'apartat d'annexos.

ACTIVITATS	OCTUBRE				NOVEMBRE				DESEMBRE				GENER				FEBRER				MARÇ					ABRIL			
NÚMERO DE SETMANES	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	5	1	2	3	4
CREACIÓ DE LES CARPETES																													
TEMA																													
PREGUNTA I HIPÒTESI																													
OBJECTIUS																													
MARC TEÒRIC																													
BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA																													
ENTREVISTES																													
METODOLOGIA																													
INTRODUCCIÓ																													
CONCLUSIÓ																													
ANNEXES																													
DIARI																													
CRONOGRAMA																													

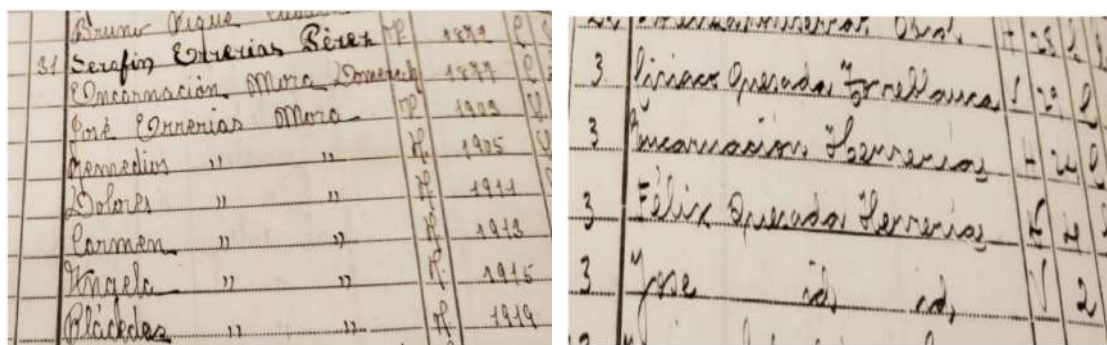
Es pot veure en el cronograma com hi ha cinc setmanes que estan en buit, això és perquè aquelles setmanes no vam fer res de treball de recerca en hores de classes per diferents motius.

4. RESULTATS

Un cop acabat el que seria el treball de camp del meu treball de recerca, conjuntament amb el marc teòric, he obtingut una sèrie de resultats. Aquests resultats són els que explicaré a continuació. Explicaré la informació que he trobat més interessant i la més rellevant, però a l'annex trobareu les entrevistes completes amb tota la informació. Per començar, el meu treball de camp consistia a fer entrevistes a familiars d'alguns deportats espanyols que haguessin estat en els camps de concentració nazis durant la Segona Guerra Mundial. Al final vaig fer dues entrevistes que en van donar uns resultats esplèndids.

El primer que vaig entrevistar, va estar a en Carlos Quesada, familiar de dues persones espanyoles que van entrar a camps de concentració durant la Segona Guerra Mundial. Es tracta d'en Ciriaco Quesada, avi de l'entrevistat; i en Fèlix Quesada, tiet i padrí d'en Carlos. Tots dos van estar en els camps de Mauthausen i Gusen. En Ciriaco va entrar al camp de concentració de Mauthausen a l'edat de quaranta-dos anys i en Fèlix quan tenia catorze anys.

Tots dos van néixer i viure a Serón, Almeria fins a l'any 1927 que tota la seva família van marxar cap a Catalunya a buscar una vida millor. Van ser dels primers immigrants que van venir al segle XX cap a Catalunya. La família Quesada van anar a parar a Esparreguera, on estaven en una colònia industrial anomenada Sedó.

Aquest és el llibre de Registre de la colònia industrial anomenada Sedó on es poden veure apuntats la família Herrerias Mora a la imatge de l'esquerra i l'altra part de la família, és a dir, la família Quesada Herrerias a la dreta. Font: Arxiu personal d'en Carlos Quesada.

Abans del començament de la Guerra Civil, la seva família se'n van anar a viure al Prat del Llobregat, més a prop de la fàbrica de la Seda. Durant aquells anys, en Ciriaco anava assíduament a l'ateneu de la CNT a preparar paquets que enviaven al front. A finals d'agost de 1939 tota la seva família van sortir des del Prat del Llobregat cap a França, sent els últims que van creuar el pont del Llobregat abans de dinamitar-lo, junt amb altres famílies.

Quan van arribar a França, van anar a Angulema, una ciutat al centre de França on enviaven famílies exiliades. En aquesta ciutat només enviaven a les mares amb els fills més petits. Els homes els enviaven cap a les platges del sud de França, com Argelers, que és on els van enviar a ells.

El de la dreta és en Fèlix Quesada, el de l'esquerra és el pare d'en Carlos i l'home més gran és en Ciriaco Quesada. Tots estan en el camp d'Angulema. Font: Arxiu personal d'en Carlos Quesada.

El dia 24 d'agost de 1940, un tren de càrrega va sortir de l'estació d'Angulema amb 927 espanyols exiliats. Conegut com el Comboi dels 927. La família d'en Carlos Quesada formava part d'aquest comboi. Un cop que arriben a Mauthausen, fan baixar a tots els homes i als nens majors de catorze anys, més o menys la meitat dels que hi havia en els vagons van baixar.

Aquest és el mapa amb la ruta del comboi dels 927. Un cop van arribar a Mauthausen, la ruta va continuar amb les dones i els nens.. Font: Arxiu personal d'en Carlos Quesada.

Quan els presoners entraven en els camps de concentració era com si deixessin de tenir un nom, des de llavors se'ls coneixia pel número que els hi donaven en internar-los. En Fèlix quan va entrar a Mauthausen li van donar el número 3854 i en Ciriaco el 3855.

El de la dreta és en Fèlix i el de l'esquerra és en Ciriaco Quesada. Font: Arxiu personal d'en Carlos Quesada.

A dins del camp tenien una mena d'horaris. A les 4:30 h - 5:00 h havien de llevar-se per anar a fer els treballs que se'ls hi havia encarregat. A les 21:30 h - 22:00 h era l'hora a la qual s'anaven a dormir a les barraques. Però abans d'anar-se'n a dormir, els hi donaven una mica d'aigua amb alguna cosa de menjar, com una salsitxa o algun tros de pa, ja que s'havien d'alimentar almenys una mica si estaven treballant i a més fent treballs de mà d'obra. En els camps de concentració tots van passar molta gana. Ells en un dia devien consumir més o menys la meitat de les quilocalories que ha de consumir una persona normal en un dia. Així que, clarament, passaven molta gana i també aquest era un dels motius pel qual molta gent moria allà, ja que tenien molt poques quilocalories i a més feien treballs forçats que requereixen un major consum de quilocalories. Després de dinar podien estar una hora, més o menys, pel camp, en el pati parlant entre ells. Així que feien algunes amistats entre els presoners.

L'únic contacte que van tenir entre la família Quesada que estava a Barcelona i en Fèlix i en Ciriaco, va ser arran que un dia, l'àvia d'en Carlos va enviar una carta a la Creu Roja demanant pels seus familiars. La Creu Roja va enviar la carta a la Creu Roja alemanya i ells la van enviar al camp de Mauthausen.

KL MAUTHAUSEN		TO Nr. 																																													
QUESADA HERRERIAS		Felix																																													
4.5.1937																																															
<table border="0"> <tr> <td>HAB. Pers. Karte</td> <td>☐</td> <td>Korrespondenz</td> <td>☒ RK</td> </tr> <tr> <td>Mehr. Pers. Bogen</td> <td>☐</td> <td>Dokumente</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>Elektronkarte</td> <td>☐</td> <td>Inf. Karten</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>Schreibst. Karte</td> <td>☐</td> <td>Bemerkungen</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>Nummernkarte</td> <td>☐</td> <td>Umschlag Nr. 1</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>Blockkarte</td> <td>☐</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Reisekarte</td> <td>☐</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Kreuzanhänger</td> <td>☐</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Todesfallaufnahme</td> <td>☐</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Interessmeldung</td> <td>☐</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Stempelkarte</td> <td>☐</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>		HAB. Pers. Karte	☐	Korrespondenz	☒ RK	Mehr. Pers. Bogen	☐	Dokumente	☐	Elektronkarte	☐	Inf. Karten	☐	Schreibst. Karte	☐	Bemerkungen	☐	Nummernkarte	☐	Umschlag Nr. 1	☐	Blockkarte	☐			Reisekarte	☐			Kreuzanhänger	☐			Todesfallaufnahme	☐			Interessmeldung	☐			Stempelkarte	☐				
HAB. Pers. Karte	☐	Korrespondenz	☒ RK																																												
Mehr. Pers. Bogen	☐	Dokumente	☐																																												
Elektronkarte	☐	Inf. Karten	☐																																												
Schreibst. Karte	☐	Bemerkungen	☐																																												
Nummernkarte	☐	Umschlag Nr. 1	☐																																												
Blockkarte	☐																																														
Reisekarte	☐																																														
Kreuzanhänger	☐																																														
Todesfallaufnahme	☐																																														
Interessmeldung	☐																																														
Stempelkarte	☐																																														

13.9.1941

Betr. Sender in Lager Mauthausen QUESADA-HERRERIAS Felix,
geb. 4.5.1937, Nr. 7779.
Bemerkung: Schreiben vom 11.9.41-22-27007-Nr.
Zul. 1-

VII/3a-Bl.

An das
Internationale Komitee vom Roten Kreuz
- Palais de l'Assemblée National -
2 rue de la Paix

In Beantwortung der oben erwähnten Anfrage des Roten Kreuzes habe ich nach Auskunft der zuständigen Stelle mitteilen, dass sich

QUESADA-HERRERIAS Felix
seit dem 24.1.1941 in der Unterabteilung des Lagers Mauthausen, Post Nr. 7779, als Spanier befindet. Ferner wird mitgeteilt, dass der Gesandte gemäß der ebenfalls als sein Vater QUESADA-HERRERIAS Ciriaco, der sich ebenfalls seit längerer Zeit, seit in diesem Lager befindet.

Als Anschrift der Mutter bzw. Mutter liegt hier folgende von Kommandant HERRERIAS-ROSA, Barcelona, Brief des Kommandanten des Roten Kreuzes, Brief des Kommandanten des Roten Kreuzes, Brief des Kommandanten des Roten Kreuzes.

A l'esquerra és la carta enviada per la Creu Roja el dia 13 de setembre de 1941. A la dreta es veu la contestació a la petició de la carta de l'esquerra des de la Creu Roja alemanya. Font: Arxiu personal d'en Carlos Quesada.

Els SS van reclutar a en Fèlix en un grup de 40 joves per formar part d'un grup anomenat *Kommando Poschacher*. Poschacher era un empresari de la ciutat de Mauthausen que volia mà d'obra per treballar a la seva pedrera, fora del camp. Per això en Fèlix té una fotografia que li van fer els SS, per portar una identificació del camp. Aquest comandament era el que ajudaven a en Francesc Boix a treure els negatius de les fotografies de Mauthausen a l'exterior. Gràcies al comandament, el qual en Fèlix formava part, van poder jutjar i inculpar a dirigents nazis i membres dels camps de concentració en els judicis de Nuremberg amb les fotografies d'en Francesc Boix.

Fotografia d'en Fèlix pel carnet que li permetia sortir del camp i treballar a la pedrera del Senyor Poschacher. Font: Arxiu personal d'en Carlos Quesada.

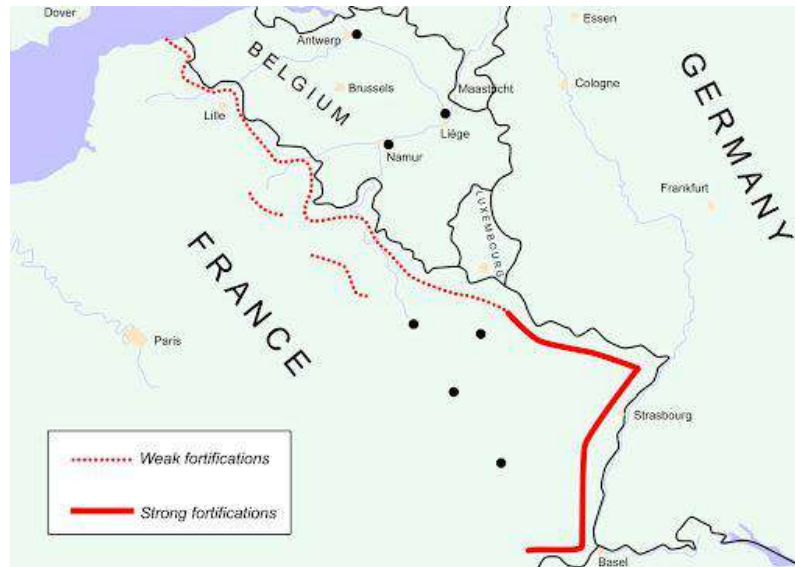
El dia de l'alliberació en el camp feia un parell de dies que no hi havia forces autoritàries i feia només un dia que havia estat l'aniversari d'en Fèlix. Quan van arribar els americans, alguns espanyols, inclòs en Fèlix, van agafar armes, cascs i van anar a buscar pels voltants per si quedava algun alemany amagat o alguns guàrdies que havien fugit del camp.

Moment de l'alliberació del camp, en Fèlix està a la dreta de la primera fotografia. Ell porta un casc de l'exèrcit alemany i també amb les seves armes. Font: Arxiu personal d'en Carlos Quesada.

El segon familiar de deportat que vaig entrevistar va ser l'Enric Urraca, familiar d'un espanyol que va entrar al camp de concentració de Mauthausen durant la Segona Guerra Mundial. Es tracta d'en Juan de Diego, tiet de l'entrevistat. Ell tenia vint-i-tres anys quan va ser internat en el camp de Mauthausen.

En Juan de Diego va lluitar amb la República i es va retirar al final de la Guerra Civil en l'any 1939 i se'n va anar a França amb el que deien La Retirada, que hi anaven tots els republicans. Quan va començar la Segona Guerra Mundial, en Juan de Diego va anar amb l'exèrcit francès al nord de França per construir la Línia Maginot, que era una línia de defensa a la frontera entre França i Alemanya.

Mapa de la Línia Maginot de França Font: Google.

Quan els alemanys van començar a envair França, van començar a capturar a tots els espanyols que treballaven en l'exèrcit francès. Llavors van entrar a camps de presoners anomenats Estelats. Quan es van adonar que no eren francesos, van preguntar a en Serrano Suñer, ell els va contestar dient-los que els espanyols estaven a Espanya, fora no hi havia cap espanyol. Així que els van treure dels Estelats i els van portar a Mauthausen.

El comboi que portava al tiet de l'Enric va ser el primer comboi espanyol en arribar al camp de Mauthausen el 6 d'agost de 1940. Aquest comboi comptava amb 392 persones i el seu oncle va ser el quart espanyol inscrit en el camp de Mauthausen.

Fotografia d'en Juan de Diego. Font: Arxiu personal de l'Enric Urraca.

Des d'un principi els van posar a pujar pedres de la pedrera. En Juan de Diego era molt intel·ligent i tenia moltíssima memòria i amb només vuit mesos va aconseguir aprendre prou alemany per poder anar a treballar als despatxos.

Ell va ser un dels més antics que van sortir de Mauthausen. Va estar internat durant quasi cinc anys. En Juan de Diego va sortir del camp de Mauthausen amb tretze malalties reconegudes, li van haver d'amputar un dit de la mà perquè tenia gangrena. Després de ser alliberat, va passar diversos anys anant de sanatori en sanatori, de casa de repòs a casa de repòs i d'hospital en hospital.

Quan els van alliberar, pràcticament tots van anar a parar a França, inclòs en Juan de Diego. Un cop allà, van ser tractats com francesos, al principi va costar, però després els van tractar molt bé. Fins i tot els hi van donar una pensió de guerra.

Carta de membre a l'associació nacional de deportats polítics d'en Juan de Diego. Font: Arxiu personal de l'Enric Urraca.

A dins del camp es feien una sèrie d'amistats entre els presoners. L'Enric explica una anècdota d'un amic que en Juan de Diego tenia a dins del camp. El seu amic era un cantant anomenat Joan Vilató. Els alemanys l'obligaven a cantar per ells i el feien vestir amb els vestits de gal·la. Un d'aquells dies que els alemanys volien comunicar-li el que tenien pensat pel cantant aquella nit,

en Juan de Diego feia de traductor, ja que en Joan Vilató no sabia parlar alemany. L'alemany li va dir en Juan de Diego que li digués al cantant que aquella nit havia d'actuar per ells a una festa. El tiet de l'Enric li va traduir al seu amic i aquest li va dir en català, també davant de l'alemany: “digu-li a aquest fill de puta que no puc cantar”. Llavors en Juan de Diego li va dir que no digués allò, que com l'alemany l'entengués els matarien. El cantant va continuar insultant a l'alemany i negant cantar, ja que deia que li faltava una dent i que li passava l'aire pel forat de la boca. Llavors l'alemany li va portar una dent, que suposava que devia ser d'algun mort, i li van posar en el cantant. Aquella mateixa nit, a la festa, en Joan Vilató va cantar pels alemanys, però en comptes de cantar una cançó normal, va cantar una cançó en català insultant als nazis. I com que els alemanys no sabien què deia, es pensaven que era una cançó bona i començaven a aplaudir i a riure.

Fotografia del cantant amic d'en Juan de Diego, Joan Vilató. Font: Arxiu personal de l'Enric Urraca.

Amb tota aquesta informació i la informació que vaig extreure del marc teòric, he pogut respondre a les meves preguntes inicials que em vaig fer al principi del treball de recerca. També he pogut conèixer i aprendre com va ser tot allò des d'un punt de vista més personal.

5. CONCLUSIONS

Durant aquest treball de recerca he fet diferents tasques per arribar a complir els objectius que m'havia proposat al principi del projecte. He fet una recerca d'informació per internet sobre el tema del qual tracta el meu treball, d'aquesta manera podia mirar millor quina informació necessitava que no hagués trobat amb aquesta primera recerca per internet. Després he fet una recerca com si fos un treball de camp. En el meu cas, he preparat, organitzat i realitzat dues entrevistes per tal d'aconseguir informació de fonts primàries.

El meu treball de recerca tracta dels deportats espanyols en els camps de concentració nazis durant la Segona Guerra Mundial. L'objectiu i la pregunta principal era saber per què els nazis havien empresonat a tants espanyols en els seus camps de concentració. Donada la hipòtesi inicial, he pogut comprovar que per una part m'equivocava, però que per l'altra, tenia una part de raó. Per un costat, sí que tenia raó en la part que els presoners espanyols, com tots els altres, eren com treballadors pels nazis, ja que feien feines i treballs per a ells. Però, clarament, no eren tractats com treballadors normals i la majoria dels cops no feien treballs per ajudar, sinó per ser maltractats, aquesta ha estat la part que m'he equivocat amb la hipòtesi inicial.

Gràcies a tot el treball que he fet, he pogut obtenir uns grans resultats que m'han permès completar la informació que ja sabia. Amb el marc teòric vaig poder endinsar-me en el tema principal. Vaig poder saber com va començar tot abans que entressin els primers deportats espanyols en el camp i saber la informació necessària per comprendre tota la informació que acabaria obtenint més endavant. Amb les dues entrevistes que vaig realitzar, vaig poder obtenir tota aquella informació que no vaig obtenir amb el marc teòric i, a més vaig obtenir una informació molt més valuosa per mi, ja que penso que és una informació sense filtres.

Aquests resultats són els que totalment m'esperava. Des d'un principi vaig voler fer entrevistes i treure informació personal d'aquestes i això és el que he obtingut. He aconseguit uns grans resultats que m'han permès fer un treball molt complet i enriquidor. El que no m'esperava era obtenir unes informacions tan personals com per exemple experiències i anècdotes viscudes a

dins del camp. Pensava que les entrevistes serien més monòtones i em vaig endur una gran sorpresa, ja que van ser molt dinàmiques i em van semblar molt interessants i enriquidores.

La principal aportació del treball, jo crec que ha estat les entrevistes, ja que m'han aportat moltíssima informació, sobretot de coses que no he pogut trobar a internet, ja que no hi ha molta informació del que passava realment en el camp. Crec aquest treball de recerca, podria obrir moltes portes a futures investigacions, ja que encara hi ha molta informació que va passar en el període entre la Guerra Civil i el final de la Segona Guerra Mundial, informació que ajudaria molt a explicar el que va passar en aquells camps.

Per finalitzar, des del meu punt de vista crec que els aprenentatges que he obtingut són uns grans coneixements que, a part de ser aprenentatges socials, també m'han aportat molts coneixements que se'm quedaran per sempre gravats a la memòria, coneixements com les experiències personals que m'han explicat els entrevistats i que van viure els seus familiars. Des del meu punt de vista, fer aquest treball m'ha aportat moltíssim, però el que més m'ha commogut d'aquest treball, ha estat el fet que amb aquest treball he pogut donar una mica més de veu a totes aquelles persones que terriblement van viure aquella experiència. Persones com en Fèlix Quesada, en Ciriaco Quesada o en Juan de Diego, a part de tots els seus familiars, companys i amics que van haver de viure aquella terrible barbàrie. Això és el que més em gratifica d'haver fet aquest treball, perquè encara que sigui un petit treball d'institut, ja és una veu més que explica la història de tres de les més de nou mil veus espanyoles silenciades.

6. FONTS DOCUMENTALS

Pàgines web:

Los 9.161 presos españoles en los campos de concentración nazis (12 de maig del 2020). Historia, National Geographic. [Data de consulta: 16 de novembre del 2020]. <https://historia.nationalgeographic.com.es/a/9161-presos-espanoles-campos-concentracion-nazi_s_15328>

¿Cuántos españoles estuvieron en campos de concentración nazis? (13 de maig del 2019). Canal Historia. [Data de consulta: 23 de novembre del 2020]. <<https://canalhistoria.es/blog/cuantos-espanoles-estuvieron-en-campos-de-concentracion-nazis/>>

La conversación secreta entre Hitler y Franco que no conocías: más allá del Pacto de Hendaya (25 de juliol del 2020) El Español. [Data de consulta: 4 de gener del 2021]. <https://www.elespanol.com/cultura/historia/20200725/conversacion-hitler-franco-no-conocias-pacto-hendaya/502450290_o.html>

Batallas de la Segunda Guerra Mundial (26 d'abril de 2020) Wikipedia. [Data de consulta: 6 de gener del 2021]. <https://es.wikipedia.org/wiki/Anexo:Batallas_de_la_Segunda_Guerra_Mundial#Operaci%C3%B3n_U-Go>

Hitler (23 de maig del 2020). Historia. National Geographic. [Data de consulta: 3 de gener del 2021]. <<https://historia.nationalgeographic.com.es/personajes/hitler>>

Los últimos españoles de Mauthausen y del resto de campos nazis. (1 de maig de 2020). Deportados. [Data de consulta: 1 d'abril del 2021]. <<http://deportados.es/>>

Vídeos documentals:

Los últimos españoles de Mauthausen y del resto de campos nazi. (1 de maig de 2020) Los últimos españoles en Mauthausen. [Data de consulta: 1 - 7 d'abril del 2021] <<https://www.youtube.com/watch?v=UuKnFBZb6-c>>

El comboi dels 927. (7 de març del 2004). TV3, 30 minuts. [Data de consulta: 1 - 7 d'abril del 2021] <<https://www.ccma.cat/tv3/alacarta/30-minuts/el-comboi-dels-927/video/166411355/>>

La Barcelona deportada. (15 de juny de 2020). MUHBA. Museu d'Història de Barcelona. [Data de consulta: 12 d'abril del 2021] <https://www.youtube.com/watch?v=IQgTWMduV_w>

El último tren a Auschwitz - Birkenau - película completa. (3 d'abril del 2013). XRT2018. [Data de consulta: 15 d'abril del 2021] <<https://www.youtube.com/watch?v=2yZUplpZoxY>>

Memoria de las cenizas - doc. completo. (12 d'agost de 2017). Intermedia Producciones. [Data de consulta: 20 d'abril del 2021] <<https://www.youtube.com/watch?v=ej2D-A4NQog&t=2194s>>

Los padres de nuestros padres - Entre el sufrimiento y la esperanza. (25 de març del 1984) rtve. [Data de consulta: 10 d'abril del 2021] <<https://www.rtve.es/alacarta/videos/programas-y-concursos-en-el-archivo-de-rtve/padres-nuestros-padres-entre-sufrimiento-esperanza/3866688/>>

Entrevistes:

Entrevistes realitzades a:

Carlos Quesada

Enric Urraca

7. ANNEXOS

En aquest apartat és on presentaré tot aquella informació extra del treball. Ho he dividit en diferents apartats i subapartats. Els apartats més grans estan dividits en: els correus que em van enviar com a resposta dels meus, les entrevistes completes que vaig fer i, finalment, el diari de treball recerca.

7.1. CORREUS DE RESPOSTA

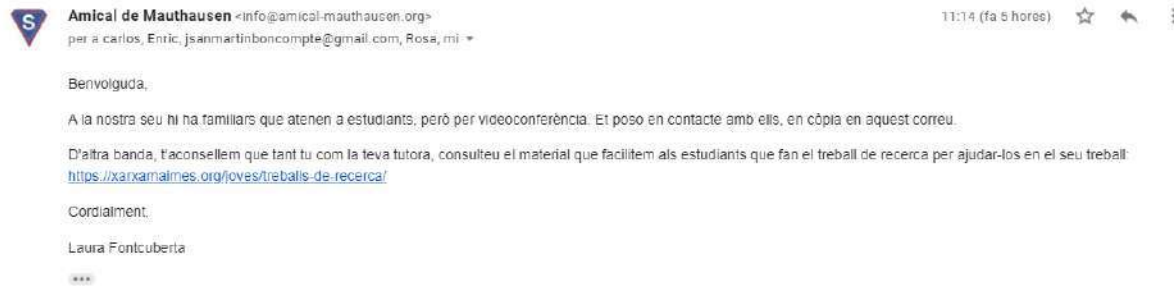
Quan vaig enviar els correus tant a les associacions, com als familiars, vaig rebre una sèrie de respostes de part d'ells. En aquests apartats exposaré les seves respostes.

7.1.1. Correu de resposta de les associacions

Quan vaig enviar el correu a les associacions per començar amb el treball de camp, aquesta van ser les respostes de les dues associacions: l'Amical de Mauthausen i l'Associació Triangle Blau de Figueres.

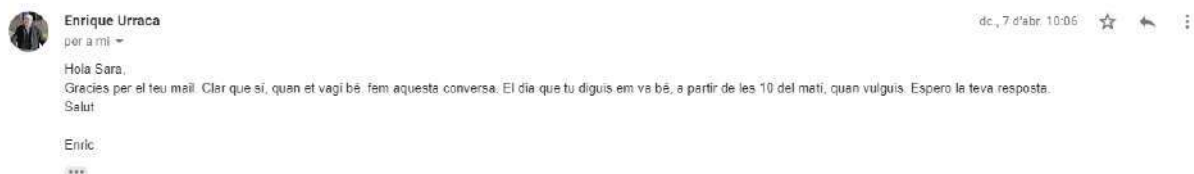
Resposta de l'Associació Triangle Blau de Figueres

Resposta de l'associació de l'Amical de Mauthausen

7.1.2. Correu de resposta dels familiars

Quan vaig rebre la resposta de les associacions i vaig enviar els correus als sis familiars que em van proporcionar les associacions, aquesta van estar la seva primer resposta. Dels sis familiars em van contestar dos d'ells: l'Enric Urraca i en Carlos Quesada.

Resposta de l'Enric Urraca

Resposta d'en Carlos Quesada

7.2. ENTREVISTES

La part més important del meu treball de recerca van ser les dues entrevistes que vaig fer a en Carlos Quesada i a l'Enric Urraca, ja que va ser fonamental pel meu projecte tota la informació que em van proporcionar. A continuació adjuntaré les dues completes en format text, ja que vaig pensar que d'aquesta forma seria més entretingut llegir-ho.

7.2.1. Entrevista Carlos Quesada

El dijous 8 d'abril de 2021 li vaig fer una entrevista en Carlos Quesada, familiar de dues persones espanyoles que van entrar a camps de concentració durant la Segona Guerra Mundial. Es tracta d'en Ciriaco Quesada, avi de l'entrevistat; i en Fèlix Quesada, tiet i padrí d'en Carlos. Tots dos van estar en el camp de Mauthausen i Gusen. En Ciriaco va entrar al camp de concentració de Mauthausen a l'edat de quaranta-dos anys i en Fèlix quan tenia catorze anys. L'entrevista amb en Carlos va durar poc més de tres quarts d'hora i gràcies a això i a ell, vaig poder conèixer als seus familiars i a les seves històries. Aquesta és la informació que vaig treure de la seva entrevista:

En Ciriaco va néixer el 20 de juny de 1898 i el seu fill Fèlix el 4 de maig de 1926. Tots dos van néixer a Serón, Almeria fins a l'any 1927 que tota la seva família van marxar cap a Catalunya a buscar una vida millor. Van ser els immigrants que van venir al segle XX cap a Catalunya. La família Quesada van anar a parar a Esparreguera, on estaven en una colònia industrial anomenada Sedó i llavors va ser quan va esclatar la Guerra Civil Espanyola. En Ciriaco no va anar a fer la guerra, ja que necessitaven també gent a les fàbriques i, a més, interessava que homes més joves anessin a les batalles.

Abans del començament de la Guerra Civil Espanyola, es van desplaçar d'Esparreguera a Prat del Llobregat. A finals del gener del 1939 tota la seva família van sortir des de Prat del Llobregat cap a França, sent els últims que van creuar el pont del Llobregat abans de dinamitar-lo. Va ser llavors quan van començar el seu camí de l'exili francès. Entre el 28 i el 29 de gener, van travessar el camí d'Olot i Puigcerdà, van creuar a peu la frontera, fins a arribar la Tour de Querol. A l'exili de la família Quesada hi havia el seu avi Ciriaco, la seva àvia, el seu oncle Fèlix, el seu pare i la

seva tieta. En aquell moment, en Fèlix tenia onze anys, el seu pare en tenia nou, la seva tieta en tenia quatre i després hi havia una nena que va néixer el 1938 que es deia Violeta, ella era la tieta d'en Carlos, però desafortunadament la nena es va morir poc després d'arribar a França. També van marxar amb ells tota la família de la seva àvia, menys una de les germanes, que es va quedar a Barcelona, ja que estava casada amb el fill d'un Guàrdia Civil, que aquest l'havien matat uns Anarquistes. El 13 de febrer, les tropes franquistes van arribar fins a la frontera i la van tancar. Quan van arribar a França, van anar a Angulema, una ciutat al centre de França on enviaven famílies exiliades. En aquesta ciutat només enviaven a les mares amb els fills més petits. Els homes els enviaven cap a les platges del sud de França, com Argelers. Després, al cap d'uns mesos, van aconseguir que en Ciriaco, que estava a Argelers, anés a trobar-se amb la seva dona i els seus fills, ja que a Angulema estaven en un camp de refugiats, que era un camp obert, ells podien sortir, anar a la ciutat, tornar a entrar... També podien sortir i treballar en granges, en fàbriques, etc. La família Quesada va tenir la mala sort de què Angulema estava a uns 30 kilòmetres de la França ocupada pels alemanys. Així que els van detenir. No va haver-hi cap moment en el qual els van detenir com una detenció normal. No els hi van donar cap motiu de la detenció i a més tots els que feien aquell camí ja s'ho esperaven una mica que els detinguessin.

El dia 24 d'agost de 1940, un tren de càrrega va sortir de l'estació d'Angulema amb 927 espanyols exiliats. Conegut com el Comboi dels 927. La família d'en Carlos Quesada formava part d'aquest comboi. En aquell moment entren totes les famílies en els vagons. El trajecte que van fer fins al camp de concentració va ser molt mogut, ja que estaven moltes persones en vagons de mercaderies, durant quatre dies, del dia 20 d'agost fins al 24 d'agost i en unes condicions pèssimes. Un cop que arriben a Mauthausen, fan baixar a tots els homes i als nens majors de catorze anys, més o menys la meitat dels que hi havia en els vagons van baixar. L'avi i el tiet d'en Carlos els fan baixar i amb ells també baixa el seu pare. Una de les coses que recorda ell d'aquella època és que quan va baixar del vagó agafat de la mà del seu germà Fèlix, va passar per costat d'ells un oficial nazi i en veure que el pare d'en Carlos era més baixet que en Fèlix, el van assenyalar i el van fer puja un altre cop al vagó amb la seva mare, ja que ell només tenia dotze anys. El tren passa per diferents camps d'alemanya amb els nens i les dones. Camps com Ravensbrück, que a les parades els presoners d'aquests camps eren qui donaven una mica de menjar i de beure als passatgers dels vagons. En aquell moment els alemanys no sabien què havien de fer amb els passatgers que quedaven en els vagons, ja que els homes sí que els volien

per mà d'obra, però no sabien què fer amb les dones i els nens. Finalment, el tren torna a entrar a França i els deixen a Espanya per Hendaia perquè Franco decidís què fer amb ells. A les dones i als nens els van començar a repartir cap als seus pobles d'origen, cada família tornava al seu poble. A les dones que eren actives políticament les posaven directament a la presó. Un cop van arribar a Barcelona els van internar en un dels pavellons de Montjuïc. Per sort, la tieta d'en Carlos que s'havia quedat a Barcelona des d'un principi, va poder reclamar-los com a família. Com que l'home de la seva tieta era fill d'un Guàrdia Civil, va poder tenir una mica d'autoritat per dir que ells no eren anarquistes, que eren del règim i que aquells eren els seus familiars i van poder quedar-se allà. Llavors ells comencen a viure a Barcelona a casa de la tieta i comencen a viure el que es coneix com a "exili interior". L'exili interior personal, a dins teu, ja que tu saps que tu estàs en un lloc i la teva família està a un altre perquè políticament han perdut la guerra i també exili interior perquè estan a Espanya i en aquell moment Espanya és un país que per exemple a Barcelona hi havia les banderes nazis per la ciutat, així que era com si realment no estiguessin a un lloc segur. En Carlos explica que el seu pare tenia dotze anys quan tot allò va passar i que se'n recorda d'alguns moments. Té com fotografies del que va passar, però no se'n recorda clarament de tot.

Quan els presoners entraven en els camps de concentració era com si deixessin de tenir un nom, des de llavors se'ls coneixia pel número que els hi donaven en internar-los. Aquest número ells mateixos se l'havien d'aprendre de memòria en alemany. En Fèlix quan va entrar a Mauthausen li van donar el número 3854 i en Ciriaco el 3855. En Fèlix va ser l'espanyol més jove del camp de concentració. L'avi d'en Carlos va treballar a la pedrera i, gràcies al fet que en Fèlix va agafar una mica de confiança amb un oficial del camp que parlava espanyol i l'oficial va veure que ell era només un nen i el va ajudar a aconseguir un treball a la cuina sense grans esforços. Aquest oficial també va salvar a en Ciriaco d'entrar un parell de cops a les càmeres de gas, ja que en Fèlix li havia demanat i quan aquell oficial veia en Ciriaco a la cua d'entrar a les càmeres, el cridava i evitava que entrés. Al cap de sis mesos tots dos van anar a l'extensió del camp de Mauthausen, conegut com el camp de Gusen.

A dins del camp tenien una mena d'horaris. A les 4:30 h - 5:00 h havien de llevar-se per anar a fer els treballs que se'ls hi havia encarregat. A les 21:30 h - 22:00 h era l'hora a la qual s'anaven a dormir a les barraques. Però abans d'anar-se'n a dormir, els hi donaven una mica d'aigua amb

alguna cosa de menjar, com una salsitxa o algun tros de pa, ja que s'havien d'alimentar almenys una mica si estaven treballant i a més fent treballs de mà d'obra. En els camps de concentració tots van passar molta gana. Ells en un dia devien consumir més o menys la meitat de les quilocalories que ha de consumir una persona normal en un dia. Així que, clarament, passaven molta gana i també aquest era un dels motius pel qual molta gent moria allà, ja que tenien molt poques quilocalories i a més feien treballs forçats que requereixen un major consum de quilocalories. Després de dinar podien estar una hora, més o menys, pel camp, en el pati parlant entre ells. Així que feien algunes amistats entre els presoners.

L'únic contacte que van tenir entre la família Quesada que estava a Barcelona i en Fèlix i en Ciriaco, va ser arran que un dia, l'àvia d'en Carlos va enviar una carta a la Creu Roja demanant pels seus familiars que els nazis se'ls havien endut per saber com estaven. La Creu Roja va enviar la carta a la Creu Roja alemanya i ells la van enviar al camp de Mauthausen. Un cop va arribar la carta al camp, els nazis van omplir un formulari dient que en Fèlix Quesada havia rebut una carta aquell dia de la Creu Roja i llavors contestaven dient que en Fèlix i en Ciriaco Quesada estaven internats en el camp de Mauthausen. Així que els alemanys controlaven inclús les cartes que rebien.

Els SS van reclutar a en Fèlix en un grup de 40 joves per formar part d'un grup anomenat Kommando Poschacher. Poschacher era un empresari de la ciutat de Mauthausen que volia mà d'obra per treballar a la seva pedrera, fora del camp. Al principi ells anaven escoltats per uns guàrdies, però al cap d'uns mesos, van arribar a tenir un nivell de confiança amb els SS i ja podien sortir i entrar sols del camp. No s'atrevien a fugir quan els deixaven sortir, ja que tampoc podien anar a cap altre lloc a prop i a més, el més probable és que els tornessin a agafar o els acabessin matant. Per això en Fèlix té una fotografia que li van fer els SS, per portar una identificació del camp. Aquest comandament era el que ajudaven a en Francesc Boix a treure els negatius de les fotografies de Mauthausen a l'exterior. Gràcies al comandament, el qual en Fèlix formava part, van poder jutjar i inculpar a dirigents nazis i membres dels camps de concentració en els judicis de Nuremberg amb les fotografies d'en Francesc Boix.

En Fèlix i en Ciriaco estaven molt junts a dins de Mauthausen i quan els van traslladar a Gusen al principi també, però quan en Fèlix el van tornar a portar cap a Mauthausen, el dia 24 de gener de 1941, per anar amb el Kommando Poschacher, perden el contacte i no es tornen a trobar fins al cap de dos o tres anys.

Les darreres setmanes abans del dia de l'alliberació, va arribar al camp la policia de Viena i els SS van marxar. Al cap d'un parell de dies la policia també va marxar del camp, ja que ells havien de fugir perquè els americans estaven arribant a Alemanya. El dia de l'alliberació en el camp feia un parell de dies que no hi havia forces autoritàries i feia només un dia que havia estat l'aniversari d'en Fèlix. Quan van arribar els americans, alguns espanyols, inclòs en Fèlix, van agafar armes, cascs i van anar a buscar pels voltants per si quedava algun alemany amagat o alguns guàrdies que havien fugit del camp. Per ells va ser un dia molt feliç, ja que per fi van veure que s'acabava aquell sofriment que van estar aguantant durant quasi cinc anys que no sabien si estarien vius d'un dia per l'altre.

Quan finalment els alliberen, l'any 1945, se'n van cap a París i després, al cap d'un temps se'n van a viure al sud de França. L'àvia, la tieta i el pare d'en Carlos estaven a Barcelona encara i l'any 1949, el seu pare se'n va anar a fer el Servei Militar. En aquell mateix any Franco va obrir la frontera, així que deixava que la gent d'Espanya pogués anar cap a França. Llavors el seu pare a través de la Creu Roja va demanar fer un agrupament familiar i l'any 1949 van poder anar la seva àvia amb la seva tieta a veure als seus familiars, és a dir, a veure a en Fèlix i en Ciriaco. A l'àvia d'en Carlos al cap de dos mesos li va donar un infart i va morir, s'imaginen que potser de veure i d'escotar totes les desgràcies que van viure els seus familiars en aquell temps, de l'angoixa. La seva tieta es va acabar casant a França. El seu pare va tardar catorze anys a veure a en Fèlix i en Ciriaco.

En Carlos sempre li havia semblat que el seu tiet tenia un caràcter molt obert, era un home molt simpàtic. Però per dintre hi havia una part més seriosa degut al patiment que havia patit durant aquells anys. Els seus retrobaments amb la vida van ser llargs i difícils, físicament i mentalment. Tornar-se a acostumar a menjar, a dormir en un llit, a mirar un altre home com éssers humans... va ser un fet molt dur per tots aquells que encara es deixaven parats en veure que seguien en

vida. Al cap d'un temps d'estar a París va acabar sent cap de pis de l'hotel Hermitage. Paradoxalment, el parlar alemany el va ajudar amb la seva cerca de treball.

Finalment, en Ciriaco i en Fèlix Quesada van agafar la figura de deportat i després el seu pare, la seva tieta i la seva àvia se'ls considerava víctimes del nazisme, ja que no van entrar a cap camp de concentració, però van estar uns dies en mans dels nazis. Va ser un membre actiu a l'Amical de Mauthausen i assistia regularment a les reunions i trobaments. En els seus últims anys de vida va ser abanderat d'aquesta associació, portant amb orgull la bandera quan assistia a alguna desfilada en les quals honraven a les víctimes pel sofriment que van patir.

En Ciriaco Quesada Torreblanca va morir el 20 de desembre de 1984 a Aix en Provence, França. A l'edat de vuitanta-sis anys. Després d'haver vingut a Espanya.

En Fèlix Quesada Herrerías va morir el 5 de setembre de 2005 a Antibes, França. A l'edat de setanta-nou anys.

7.2.2. Entrevista Enric Urraca

El dissabte dia 10 d'abril del 2021, vaig fer-li una entrevista a l'Enric Urraca, nebot d'un espanyol que va entrar al camp de concentració de Mauthausen durant la Segona Guerra Mundial. Es tracta d'en Juan de Diego, tiet de l'entrevistat. Ell tenia vint-i-tres anys quan va ser internat en el camp. Ell va néixer a Barcelona el dia 16 de maig de l'any 1915. Eren una família de cinc fills. La mare de l'Enric era la filla més gran i en Juan de Diego era el segon fill. El pare d'ells, és a dir, l'avi de l'Enric era ferroviari, era de la província de Segovia, però pel seu treball, el van traslladar a Barcelona. Allà van néixer tots els tiets i la mare de l'Enric i des de llavors ja es van quedar a Barcelona. L'entrevista amb l'Enric va durar més d'una hora i mitja i gràcies a això i a ell, vaig poder conèixer la història del seu tiet. Aquesta és la informació que vaig treure de la seva entrevista:

La família de l'Enric va lluitar al costat de la República a la Guerra Civil Espanyola, per això, en perdre la guerra, el règim franquista els buscaven i van haver de fugir d'Espanya. Cada vegada

que els hi trobaven la pista havien de tornar a marxar del lloc on residien. Van viure a Madrid, a Gijón, a Saragossa, a diferents llocs de Barcelona... Una vegada, mentre vivien a casa dels avis, un veí els va delatar i el seu pare va haver de fugir pel sostre. Menys el seu pare, que el van detenir a Alacant mentre intentaven marxar i el van posar a la presó. Va estar empresonat diversos anys fins que finalment el van alliberar.

L'any 1958 van haver de tornar a marxar, ja que el règim franquista els seguis perseguint i van anar a França. Així que l'Enric Urraca també és un fill de l'exili a França, ja que ell va estar allà des dels dotze anys fins als anys noranta. Van fugir cap a França amb un passaport fals, ja que llavors no donaven passaports per anar a l'estranger i menys al seu pare, que no ho podia demanar, ja que si no li seguirien la pista. Llavors, van comprar un passaport que era fals, que els hi va costar molts diners, van agafar un tren a l'estació de Barcelona cap a França. El tren venia de València o d'Alacant, així que venia molt ple de gent.

En Juan de Diego va anar al front d'Aragó a la Guerra Civil Espanyola. L'Enric explica que en Juan de Diego era un home molt intel·ligent i tenia moltes idees i un dia que estava a un despatx d'allà del front d'Aragó, va agafar xinxetes i en un mapa va començar a marcar i a determinar on estava el front, on podien estar els enemics, etc. En aquell moment va entrar un general i va demanar qui havia fet allò en el mapa i en Juan de Diego li va dir que havia sigut ell. El general es va sorprendre molt i li va demanar qui li havia ensenyat a fer allò. En Juan de Diego va contestar-li que ningú li havia ensenyat que ho estava fent per organitzar-ho i saber com estava tot. Llavors el comandant el va afegir al seu equip per ser el seu secretari. En Juan de Diego també va participar en la defensa de Madrid i finalment va tornar a Barcelona fins a l'any 1939 que el franquisme va arribar a Barcelona amb la derrota contra els republicans.

En Juan de Diego va lluitar amb la República i es va retirar al final de la Guerra Civil en l'any 1939 i se'n va anar a França amb el que deien La Retirada, que hi anaven tots els republicans. Allà a França els van agafar i els van portar cap a les platges de la Catalunya del Nord. Ell va anar a parar als Pirineus, en un camp de concentració d'allà i van estar allí diversos mesos fins que va arribar la Segona Guerra Mundial i alguns espanyols que estaven allà van entrar a la Resistència i alguns van anar amb l'exèrcit francès al nord de França per construir la Línia

Maginot, que era una línia de defensa a la frontera entre França i Alemanya, ja que tenien sospites de què els alemanys atacarien algun dia o altra a França per allà. En Juan de Diego formava part d'aquesta línia de defensa francesa i quan els alemanys van començar a envair França van començar a capturar a tots els espanyols que treballaven en l'exèrcit francès, que eren considerats soldats francesos, ja que portaven un uniforme francès. Llavors van entrar a camps de presoners anomenats Estelats que allà no els tractaven del tot malament, ja que llavors tenien una espècia de llei que deia que tots els soldats de guerra es mereixien ser tractats bé. El que sí que passava és que passaven gana, ja que estaven en una guerra. En aquest camp de presoners de soldats van estar alguns mesos fins que es van adonar que no eren francesos, que eren espanyols. Llavors va ser quan van preguntar al govern de Franco què havien de fer amb ells. El govern de Franco, concretament en Serrano Suñer, va contestar dient-los que els espanyols estaven a Espanya, fora no hi havia cap espanyol. Així que els van treure dels Estelats i els van portar a Mauthausen. Va ser detingut a França tres mesos abans de ser internat a Mauthausen.

El comboi que portava al tiet de l'Enric va ser el primer comboi espanyol en arribar al camp de Mauthausen en 6 d'agost de 1940. Aquest comboi comptava amb 392 persones i el seu oncle va ser el quart espanyol inscrit en el camp de Mauthausen. Quan els presoners entraven en els camps de concentració era com si deixessin de tenir un nom, des de llavors se'ls coneixia pel número que els hi donaven en internar-los. Aquest número ells mateixos se l'havien d'aprendre de memòria en alemany. En Juan de Diego quan va entrar a Mauthausen li van donar el número 3156.

L'oncle de l'Enric explica que ell no sabia a on anava a parar aquell tren i quan van arribar a l'estació de Mauthausen, van haver de caminar dos quilòmetres fins al camp i quan van passar pel poble, la gent d'allà els hi feien gests de mort, així que s'anaven adonant d'on eren. Quan van arribar, la primera cosa que va veure va ser uns joves amb aquells pijames de ratlles que li van recordar a una pel·lícula americana de presoners d'aquell temps. Llavors quan va entrar per la porta del camp es va adonar que allò seria una experiència molt dura. Des d'un principi els van posar a pujar pedres de la pedrera. Ell era jove i tenia forces, però es va adonar que allò era i seria molt dur i va pensar que havia d'aprendre alemany o acabaria mort. Quan els espanyols van arribar al camp, ja hi havia presoners alemanys allà, els hi va demanar que li ensenyessin alemany mentre estaven a la pedrera i pel camp. Per sort en Juan de Diego era molt intel·ligent i tenia

moltíssima memòria i amb només vuit mesos va aconseguir aprendre prou alemany per poder anar a treballar als despatxos, ja que quan els nous integrants del camp arribaven i tenien noms tan diferents dels dels alemanys, necessitaven ajuda per fer els registres. Així que el tiet de l'Enric va passar a treballar com a secretari registrant totes les arribades dels espanyols, fent les fitxes, posant les dades, etc. A poc a poc va anar aprenent més alemany i el van fer càrrec de més treballs com per exemple les defuncions. Tota la gent que moria a dins del camp, ja sigues per malalties, per gana, de cops, suïcidis, assassinats, etc. ell s'encarregava d'arxivar i fitxar totes aquelles morts. Pel seu oncle aquella experiència va ser molt dura, ja que ell mateix explicava a l'Enric que allà veia a amics de la infància que se n'anaven, agafaven malalties que no es curaven, etc., ell era qui registrava les seves morts i això el feia patir molt aguantar tot allò.

En el camp, entre els presoners es va crear com una mena de solidaritat. Quan hi havia algun company que estava malalt o que veien que tenia masses poques forces, entre tots li donaven una mica del menjar o aigua que els hi donaven perquè es millorés. També alguns espanyols que treballaven a la cuina, sempre intentaven agafar alguna cosa més de menjar d'amagat. De la mateixa manera, quan algú descobria alguna informació important, també se les explicaven entre ells. Específicament en Juan de Diego era un dels que aconseguia aquesta informació com que treballava a la secretaria i podia entendre el que deien els alemanys. A causa de tot això, es va crear com una xarxa de resistència entre els espanyols a dins del camp, que després es va generalitzar entre els altres deportats d'altres nacionalitats. L'oncle de l'Enric també va ser un dels que va entrar en aquesta xarxa de resistència. Ell escoltava les converses dels SS que per exemple quan deien que el següent dia hi hauria visita mèdica, és a dir, que portaven a gent que no podia treballar per alguna malaltia o qualsevol cosa i els portaven a la infermeria, ja que a ells no els hi interessava aquesta gent que no podia treballar. Els nazis l'anomenaven així, però realment no anaven a curar-los, sinó que portaven doctors que feien experiments amb ells allà. Com que en Juan de Diego ja sabia a què es refarien amb el dia de visita mèdica, ell avisava als seus companys del que passaria i l'endemà amb l'ajuda d'alguns treien els malalts que els alemanys anirien a buscar per anar a la infermeria i els posaven a treballar, fent veure que estaven bé perquè no els matessin.

La seva tasca va ser molt important a les oficines pels altres presoners i deportats. Perquè tenia molta informació i com el mateix que feia amb el dia que tocava visita mèdica, també salvava

altres vides. A dins del camp hi havia els presoners condemnats a mort anomenats els “nit i boira” (Nacht und Nebel). Aquests estaven condemnats a mort i qualsevol dia els podien afusellar o penjar-los. En Juan de Diego intentava ajudar-los des de les oficines. A Mauthausen els presoners portaven una plaqueta com una polsera amb el número del presoner. Quan moria algú allà al camp i ell havia de fer la defunció, canviava les polseres. Posava la polsera del que acabava de morir a algun dels Nacht und Nebel i viceversa. D'aquesta manera quan els nazis li deien que els hi donés la fitxa d'algun que estava condemnat a mort, ell treia la fitxa i veien que estava mort, així ja no el podien matar, ja que oficialment estava mort. Així va ser com en Juan de Diego va salvar moltes vides en el camp, fent-los passar per morts quan realment no ho estaven.

El seu oncle sempre li deia que estiguessin on estiguessin del camp, ja sigui a les oficines, a la cuina o fent treballs més durs com a la pedrera, quan et despertaves al matí mai podies saber si acabaries viu el dia. L'única cosa que el va salvar i per la qual cosa creu que va sobreviure al camp va ser perquè no feia treballs de grans esforços, no havia de portar pedres, no suportava el fred de l'hivern ni el sol de l'estiu i estava una mica més protegit.

Ell no sabia res dels seus familiars quan ell estava a dins del camp. Només l'any 1942, se'ls va permetre escriure unes postals, comunicant als seus familiars que estaven bé, internats en el camp de Mauthausen.

Una anècdota que explica l'Enric és que l'any 1985 ell conjuntament amb el seu tiet Juan de Diego van anar a Mauthausen, ja que cada any el dia de l'alliberament es commemorava amb uns actes en el camp. Cada cinc anys es fa una commemoració més important i aquell any del 85' van anar tots dos allà i van donar una volta per dins del camp i quan s'acostava l'hora de la commemoració a la plaça central de Mauthausen, de cop va arribar un senyor baixet, calb, una mica gros i arriba corrents cap on estaven ells cridant (Johann!) que era com el coneixien en el camp a en Juan de Diego, ja que és el nom amb alemany. Quan l'home arriba on estaven ells, l'home comença a abraçar a en Juan de Diego plorant cau a terra i se li abraça a les seves cames. En aquell moment l'Enric es va quedar bocabadat, perquè no entenia què estava passant. El seu oncle intentava aixecar a l'home i no podia... i finalment al cap d'una estona l'home es va aixecar,

encara plorant i es va posar a parlar amb en Juan de Diego. L'Enric no sabia de què estaven parlant, ja que estaven parlant en alemany i es va esperar. Fins que al final van parar de parlar, es van abraçar, es van acomiadar i aquell home va marxar amb la seva família cap a un altre cantó. Llavors l'Enric li va preguntar al seu oncle què acabava de passar allà i qui era aquell senyor. Al que el seu oncle li va dir que aquell senyor era un iugoslau, de Iugoslàvia que l'havia reconegut en ell, en el Juan de Diego, i s'ha emocionat tant perquè ha dit que ell va ser qui li va salvar la vida. L'Enric li va dir que allò era molt bonic. Però en Juan de Diego li va contestar que sí, però que ell no es recordava d'aquell senyor... Llavors sabent que en Juan de Diego tenia una memòria impressionant, amb tots els records que tenia, era molt estrany. L'Enric en aquell moment es va quedar molt impressionat, ja que al fet de no recordar-se d'aquell home, el va fer preguntar a si mateix a quin número tan elevat de persones devia haver salvat el seu oncle per no recordar-se'n d'ell.

En Juan de Diego sempre deia que el dia de l'alliberació pels americans tots ells van plorar com nens petits de l'emoció. Van sortir unes 2.000 persones amb vida, conjuntament amb en Juan de Diego. Ell va ser un dels més antics que van sortir de Mauthausen. Va estar internat durant quasi cinc anys. En Juan de Diego va sortir del camp de Mauthausen amb tretze malalties reconegudes, li van haver d'amputar un dit de la mà perquè tenia gangrena. Després de ser alliberat, va passar diversos anys anant de sanatori en sanatori, de casa de repòs a casa de repòs i d'hospital en hospital. Va començar la Guerra Civil amb vint-i-un anys, se'n va anar a França i va entrar a Mauthausen amb vint-i-tres anys després de cinc anys va sortir de Mauthausen amb vint-i-vuit anys. Dels vint-i-vuit anys fins als trenta-cinc anys va estar recuperant la seva salut de cinc anys d'internament en el camp. Quan els van alliberar, pràcticament tots van anar a parar a França, inclòs en Juan de Diego. Un cop allà, van ser tractats com francesos, al principi va costar, però després els van tractar molt bé. Fins i tot els hi van donar una pensió de guerra.

Al cap d'uns anys d'haver sortit del camp de concentració, quan en Juan de Diego vivia a París, l'Enric se'n va anar a viure amb ell. Van estar vivint junts més de deu anys a París. L'Enric durant aquella èpica va viure molt impregnat del seu oncle i de les seves vivències. L'Enric m'explicà que té un company que també és fill de deportat i el seu pare també es va salvar del camp de Mauthausen. Aquest li va dir una frase que l'Enric es va sentir molt identificat. La frase diu "Ningú surt indemne d'haver viscut amb un deportat". L'Enric se sent molt identificat amb

aquesta frase, ja que ell explica que li va marcar moltíssim haver viscut amb el seu oncle per les seves vivències.

Quan l'Enric va haver de tornar a Barcelona per qüestions de treball, el seu oncle també va venir amb ell. En Juan de Diego no s'acabava d'adaptar molt a la vida a Espanya, però finalment es va agafar una casa a Perpinyà, ja que així deia que se sentia més còmode. Va estar vivint allà fins que ja no es va poder quedar a viure sol en una casa i llavors l'Enric el va portar a una residència a Barcelona que es trobava molt a prop de casa l'Enric, així que era molt fàcil anar-lo a veure.

En Juan de Diego es va morir el dia 8 de maig de l'any 2005. L'Enric explica que el següent dia era la commemoració de l'alliberació al camp de Mauthausen, com es feia cada cinc anys, i que l'Enric els va telefonar dient que el seu tiet s'havia mort. Aquell dia la veu va córrer de boca en boca de tots els seus companys i la notícia es va escampar per tot el camp de Mauthausen que Juan de Diego havia mort aquell dia.

En Juan de Diego li va explicar a l'Enric que un dia algú li va preguntar si després de tot allò ell sentia algun tipus de rancor o enfado cap als alemanys. Ell li va contestar que no, ja que allò no li van fer els alemanys, sinó els nazis. I llavors li va explicar que la primera persona que li va donar un tros de pa a dins del camp, quan ell estava passant tanta gana, va ser un alemany internat. Això vol dir que no és una qüestió de nacionalitat, sinó una qüestió de pensaments i règims.

A dins del camp es feien una sèrie d'amistats entre els presoners. L'Enric explica una anècdota d'un amic que en Juan de Diego tenia a dins del camp. El seu amic era un cantant anomenat Joan Vilató. Els alemanys l'obligaven a cantar per ells i el feien vestir amb els vestits de gal·la. Un d'aquells dies que els alemanys volien comunicar-li el que tenien pensat pel cantant aquella nit, en Juan de Diego feia de traductor, ja que en Joan Vilató no sabia parlar alemany. L'alemany li va dir en Juan de Diego que li digués al cantant que aquella nit havia d'actuar per ells a una festa. El tiet de l'Enric li va traduir al seu amic i aquest li va dir en català, també davant de l'alemany: "digui-li a aquest fill de puta que no puc cantar". Llavors en Juan de Diego li va dir que no digués allò, que com l'alemany l'entengués els matarien. El cantant va continuar insultant a l'alemany i negant cantar, ja que deia que li faltava una dent i que li passava l'aire pel forat de la boca.

Lavors l'alemany li va portar una dent, que suposava que devia ser d'algun mort, i li van posar en el cantant. Aquella mateixa nit, a la festa, en Joan Vilató va cantar pels alemanys, però en comptes de cantar una cançó normal, va cantar una cançó en català insultant als nazis. I com que els alemanys no sabien què deia, es pensaven que era una cançó bona i començaven a aplaudir i a riure.

7.3. DIARI DE TREBALL RECERCA

En aquest subapartat adjuntaré el diari de treball de recerca. D'ençà que vam començar el treball de recerca, vaig començar a fer un diari de sessions, en els quals apuntava tota la feina que feia cada dia de treball de recerca. Gràcies a aquest document, vaig poder fer el cronograma d'activitats. Aquest va ser el diari de sessions que vaig fer:

19 · 10 · 2020: Aquesta ha estat la primera sessió que hem fet de Treball Recerca. Avui les professores ens han comunicat quin era el tema principal de tots els treballs de la classe. Així que ens han dit que el nostre treball havia de tenir a veure amb les guerres. També avui ens han deixat triar amb quin company o companys de classe volíem fer el treball i, finalment, he decidit fer-lo sola, ja que crec que em puc organitzar i treballar molt millor sola.

26 · 10 · 2020: En aquesta segona sessió ja havíem de triar el tema del qual volíem que anés el nostre treball. També havíem de tenir creada una carpeta al Drive, la qual ha d'estar compartida amb les dues professores. A dins d'aquesta carpeta havíem de crear un document on escrivíem el títol del treball, 10 preguntes que volíem respondre sobre el nostre tema, la pregunta final i una hipòtesi. Avui hem començat a redactar aquest document.

02 · 11 · 2020: Aquesta sessió he acabat de redactar el document amb les preguntes si la hipòtesi i, en principi, havíem de començar a redactar un nou document, que també havia d'estar a la mateixa carpeta compartida, sobre els objectius que tenim en fer aquest treball. Malauradament, no ho he pogut començar, ja que m'han vingut a buscar i m'he perdut part de la classe.

09 · 11 · 2020: En aquesta sessió ja havíem de tenir acabat el document de les preguntes i la hipòtesi i el document dels objectius. Seguidament havíem de passar a PDF aquests dos documents i entregar-los a una tasca del Moodle. Després d'haver-ho entregat, he començat a crear els altres documents que han d'estar a la carpeta del Treball Recerca. Aquests documents són: el document del Marc Teòric, el Diari de Treball Recerca i la Bibliografia.

16 · 11 · 2020: Avui hem tingut molt poca estona de classe, així que només he pogut buscar alguna cosa d'informació, que he posat en el document de Marc Teòric. He posat els enllaços de pàgines que he visitat en el document de Bibliografia.

23 · 11 · 2020: Avui hem continuat completant el document de Marc Teòric. La setmana passada ja vaig buscar pàgines i vaig guardar-me els enllaços on podia trobar informació sobre el meu treball. Així que avui podia anar buscant la informació que necessitava en cada pàgina i he començat a redactar bé tot el document del Marc Teòric. La setmana que ve ja hem d'entregar aquest document així que he hagut d'afanyar-me molt.

30 · 11 · 2020: Aquest dilluns no hem anat a l'institut, ja que és festa. Així i tot he hagut d'acabar a casa el Marc Teòric i l'he entregat a la tasca del Moodle.

07 · 12 · 2020: Avui era festa a l'institut, ja que és un pont. Així que no hem fet classes i no hem pogut fer res del Treball Recerca.

14 · 12 · 2020: Avui no hem fet Treball de Recerca.

21 · 12 · 2020: No hem fet Treball de Recerca.

28 · 12 · 2020: Vacances de Nadal.

04 · 01 · 2021: Vacances de Nadal.

11 · 01 · 2021: No he anat a l'institut.

18 · 01 · 2021: No hem fet Treball de Recerca.

25 · 01 · 2021: No hem fet Treball de Recerca.

01 · 02 · 2021: No hem fet Treball de Recerca, però ho he avançat a casa.

08 · 02 · 2021: No hem fet Treball de Recerca.

15 · 02 · 2021: He acabat de corregir el marc teòric.

22 · 02 · 2021: He rectificat tot el marc teòric, ja que no m'agradava com l'estava enfocant.

01 · 03 · 2021: He començat a pensar què fer de l'apartat de recerca.

08 · 03 · 2021: No hem fet treball de recerca avui.

15 · 03 · 2021: He acabat de rectificar algunes coses sobre el Marc Teòric.

22 · 03 · 2021: He començat a pensar què fer de l'apartat de recerca del treball, ja que no sabia exactament què fer.

29 · 03 · 2021: He contactat amb tres associacions de la memòria a presos espanyols en els camps de concentració nazis i he redactat les seves preguntes. Després he redactat el correu que li enviaria a les associacions.

02 · 04 · 2021: He enviat a les tres associacions el correu i les preguntes. M'han contestat dues d'elles i m'han donat els contactes de sis persones en total per fer-los una entrevista.

05 · 04 · 2021: He començat a preparar tot el que volia fer de recerca. He redactat el correu pels entrevistats i els hi he enviat a sis familiars.

07 · 04 · 2021: He rebut resposta de dos familiars i he preparat les seves entrevistes.

08 · 04 · 2021: Avui a la tarda he fet l'entrevista d'un dels familiars que em van contestar. L'he gravat l'entrevista amb àudio i he començat a passar-la a escrit en un document de Drive.

10 · 04 · 2021: He fet la segona entrevista. També l'he gravat i he continuat passant la primera entrevista a escrit.

12 · 04 · 2021: Avui he continuat passant la primera entrevista a net, ja que era una entrevista molt llarga.

19 · 04 · 2021: Avui he acabat de passar la primera entrevista a escrit i he començat a passar la segona. També he mirat altres opcions més de recerca i he ordenat tota la informació que tenia i els documents.

26 · 04 · 2021: Avui he començat a redactar el document final del treball.

03 · 05 · 2021: Avui he estat acabant de redactar tot el document final del treball de recerca.

7.4. STOLPERSTEINE

En aquest apartat posaré la informació que m'han proporcionat sobre les Stolpersteine. Són petits monuments, llambordes, davant les cases de les persones, jueus o no, que van ser deportats als camps de concentració i extermini nazis. Són tan petites perquè així ho ha volgut el seu creador, un artista. D'aquesta manera, quan vols llegir el que hi posa, has d'ajupir-te i fer com una petita reverència de respecte davant la casa i els noms dels deportats.

Plàques commemoratives de deportats espanyols localitzada a Granollers. Font: Arxiu personal del Saül Pau.

Davant del número 57 del carrer Sant Jaume de Granollers, entre les rajoles de la vorera, hi ha una petita llamborda de metall. És una de les anomenades Stolpersteine. En aquest cas, es tracta d'en Miquel Jané Beuràs, un noi assassinat al camp de Gusen amb només vint-i-un anys. Segurament fugia de la Guerra Civil Espanyola, quan els nacionals feixistes de Franco arribaven ja a Catalunya l'any 1939. Devia arribar a França i amb l'arribada dels nazis a terres franceses, va ser deportat al camp de Mauthausen. El 1941 devia ser traslladat a Gusen i allà va ser assassinat.

7.5. ÍNDEX DE FIGURES UTILITZADES

En aquest apartat comentaré totes les imatges que he posat en el treball per tal que sigui més fàcil trobar-les en aquest.

1. Triangle que tenien els deportats espanyols en els seus uniformes.	Pàgina 15.
2. Llibre de Registre de la colònia industrial anomenada Sedó.	Pàgina 20.
3. Fotografia de la família Quesada al camp d'Angulema.	Pàgina 21.
4. Mapa amb la ruta del comboi dels 927.	Pàgina 22.
5. Fotografies d'en Fèlix i en Ciriaco Quesada.	Pàgina 22.
6. Carta de la Creu Roja i contestació a la petició d'aquesta carta.	Pàgina 23.
7. Fotografia de carnet d'en Fèlix per sortir del camp.	Pàgina 24.
8. Fotografia del moment de l'alliberació on surt en Fèlix Quesada.	Pàgina 25.
9. Mapa de la Línia Maginot de França.	Pàgina 26.
10. Fotografia d'en Juan de Diego.	Pàgina 26.
11. Carta de membre a l'associació N.D.P d'en Juan de Diego.	Pàgina 27.
12. Fotografia del cantant amic d'en Juan de Diego.	Pàgina 28.
13. Resposta de l'Associació Triangle Blau de Figueres.	Pàgina 33.
14. Resposta de l'associació de l'Amical de Mauthausen.	Pàgina 34.
15. Resposta de l'Enric Urraca.	Pàgina 34.
16. Resposta d'en Carlos Quesada.	Pàgina 34.
17. Fotografies de les plaques commemoratives a Granollers.	Pàgina 51.

8. AGRAÏMENTS

M'agradaria agrair a totes les persones que m'han ajudat i han fet possible aquest treball. Gràcies a l'Amical de Mauthausen i a l'Associació Triangle Blau per contestar-me al meu correu i proporcionar-me el contacte dels entrevistats. Voldria donar les gràcies sobretot als entrevistats per haver accedit a fer l'entrevista i a explicar-me com va ser la vida dels seus familiars, sense ells, no hagués pogut assolir al màxim els objectius del treball, així que gràcies, Enric Urraca i Carlos Quesada. També vull agrair a les professores que em van assessorar per fer aquest treball i que em van donar alguna informació per complementar el treball. Per últim vull donar les gràcies al Saül Pau, el meu tiet, per haver-me proporcionat tota la informació que necessitava les llambordes commemoratives i d'altres informacions importants pel meu treball.

Gràcies a tots i a totes per fer possible aquest treball de recerca.